

Armin Mikos von Rohrscheidt

RAPORT

Z AUDYTU SZLAKU PIASTOWSKIEGO

przeprowadzonego w okresie
od 1 marca do 27 kwietnia 2012

na zlecenie
Rady Programowo-Naukowej ds. Szlaku Piastowskiego
i
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego

Poznań, 30 kwietnia 2012

Raport z audytu Szlaku Piastowskiego, 2012

Spis treści

Wprowadzenie: kontekst audytu Szlaku Piastowskiego	4
ROZDZIAŁ 1. Koncepcja audytu Szlaku Piastowskiego	6
1.1. Cele audytu	6
1.2. Zakres przestrzenny audytu	6
1.3. Metodologia badań	9
1.4. Instrumenty badawcze	11
1.5. Procedury badawcze	13
1.6. Wykonawcy, etapy, segmenty i terminy badań	16
1.7. Dokumentacja badań	18
1.8. Struktura Raportu	18
ROZDZIAŁ 2. Stan Szlaku Piastowskiego	20
2.1. Obiekty szlaku	20
2.1.1. Stan obiektów	20
2.1.2. Stan tematyzacji obiektów	21
2.1.3. Różnorodność obiektów	22
2.1.4. Dostępność faktyczna obiektów dla turystów	23
2.1.5. Oznaczenie obiektów	23
2.1.6. Oferta turystyczna obiektów	28
2.1.6.1. Wystawy w obiektach	28
2.1.6.2. Mikroeventy w obiektach szlaku	30
2.1.6.2. Mikroeventy w obiektach szlaku	31
2.1.6.3. Usługa przewodnictwa w obiektach	35
2.1.6.4. Gastronomia w obiektach i ich bezpośrednim otoczeniu	35
2.1.6.5. Sklepy i kioski obiektowe, materiały dla turystów	35
2.1.6.6. Personel obsługi turystów	36
2.1.7. Aktywna obecność obiektów w zasobach Internetu:	38
2.2. Przestrzeń szlaku	40
2.2.1. Potencjał turystyczno-kulturowy w otoczeniu obiektów	40
2.2.2. Infrastruktura noclegowa	41
2.2.3. Infrastruktura gastronomiczna	43
2.2.4. Pozostała oferta spędzania czasu wolnego w przestrzeni szlaku	45
2.3. Koordynacja szlaku	46
2.3.1. Typ i status koordynatora	47
2.3.2. Zakres koordynacji	47
2.3.3. Aktualny model koordynacji	49
2.3.4. Współpraca z obiektami w ramach szlaku	49
2.3.5. Promocja szlaku	50
2.4. Życie szlaku	50
2.4.1. Obsługa turystów poza obiektami	50
2.4.1.1. Informacja turystyczna	50
2.4.1.2. Usługi przewodnickie	51
2.4.1.3. Pakiety turystyczne	51
2.4.2. Lokalne tematyczne trasy turystyczne o profilu kulturowym	51
2.4.3. Eventyzacja przestrzeni szlaku	52

2.4.4. Grupy animacji historii działające w przestrzeni szlaku	52
2.5. Dostępność komunikacyjna	53
2.5.1. Zwartość szlaku	53
2.5.2. Przejezdność dróg.....	54
2.5.3. Oznaczenia szlaku na trasach	57
2.5.4. Dojazd kolejowy do obiektów	57
2.5.5. Dostępność obiektów dla publicznej komunikacji autobusowej.....	60
2.5.6. Trasy alternatywne w ramach szlaku.....	60
 ROZDZIAŁ 3. Propozycje modyfikacji i korekty systemu	62
3.1. Ogólne postulaty modernizacji koncepcji i oferty szlaku	62
3.1.1. Adresaci oferty szlaku	62
3.1.2. Magnesy szlaku.....	63
3.1.2.1. Obiekty.	63
3.1.2.2. Eventy tematyczne.....	64
3.1.2.3. Lokalne trasy tematyczne.	65
3.1.2.4. Nowoczesne wystawy.	70
3.1.2.5. Tematyczne oferty dla rodzin z dziećmi.....	71
3.1.3. Kanały szlaku	71
3.1.3.1. Pakiety indywidualne i grupowe.	72
3.1.3.2. Oferty tras przekrojowych.	73
3.1.3.3. Trasy alternatywne.	74
3.1.3.4. Lokalna oferta grup animacji i rekonstrukcji historii.	75
3.1.4. Silniki szlaku.....	75
3.1.4.1. Projekt zwiedzania Szlaku Piastowskiego.....	75
3.1.4.2. Tydzień na szlaku i inne kalendarze eventów.	76
3.1.4.3. Doroczny konkurs lub gra tematyczna na Szlaku Piastowskim	77
3.1.4.4. Stały system rabatowy Szlaku Piastowskiego.....	78
3.1.5. Organizery szlaku	78
3.1.5.1. Koordynacja szlaku	78
3.1.5.1.1. Standardowy zakres koordynacji i pozycja koordynatora.....	79
3.1.5.1.2. Proponowany zakres koordynacji Szlaku Piastowskiego.....	80
3.1.5.1.3 Proponowany model koordynacji Szlaku Piastowskiego.....	82
3.1.5.1.4. Możliwości finansowania koordynacji szlaku.....	84
3.1.5.1.5. Ku efektywnej koordynacji – etapy instalacji koordynatora	86
3.1.5.2. Partnerstwo dla szlaku – czyli sformalizowana i stała współpraca	87
3.1.5.3. Dystrybucja usług	89
3.1.5.4. Informacja.....	91
3.1.5.5. Promocja.....	92
3.1.5.6. Ludzie.	94
3.1.6. Bezpieczniki szlaku.	95
3.1.6.1. Gwarancja dostępności obiektów i usług na szlaku.	95
3.1.6.1.1. Standardy udostępnienia.....	95
3.1.6.1.2. Porozumienia o udostępnianiu.	96
3.1.6.1.3. Monitoring dostępności obiektów.	97
3.1.6.1.4. Procedury naprawcze. Zawieszenia i wyłączenia.....	97
3.1.6.3. Gwarancja oznaczenia obiektów szlaku	98
3.1.6.4. Gwarancja jakości oferty: kompletny system monitoringu produktu	99

3.2 Zalecenia szczegółowe	101
3.2.1. Zalecenia w odniesieniu do szlaku jako systemu	101
3.2.2. Zalecenia w odniesieniu do obiektów	106
3.2.3. Zalecenia w odniesieniu do usług w przestrzeni szlaku	110
3.2.4. Zalecenia w zakresie eventyzacji szlaku	113
3.3. Zalecenia końcowe.....	115

ROZDZIAŁ 4. Dokumentacja Raportu (Załączniki)

- 4.1. Obiekty Szlaku
- 4.2. Przestrzeń Szlaku
- 4.3. Eksperci
- 4.4. Dokumentacja Elektroniczna
- 4.5. Dokumentacja uzupełniająca

Wprowadzenie: kontekst audytu Szlaku Piastowskiego

W ciągu ostatnich lat na rozwój turystyki kulturowej w Polsce oddziałuje grupa nowych czynników. Zauważalny wpływ szeregu z nich na odbiór i skalę wykorzystania przez turystów oferty, a w ślad za tym także na funkcjonowanie najstarszego polskiego szlaku kulturowego - Szlaku Piastowskiego - zdecydował o podjęciu przedsięwzięcia ukierunkowanego na daleko idącą przebudowę tego systemu organizacji turystyki. Wśród tych bodźców do najważniejszych należy zaliczyć:

1. wzrastającą konkurencję ofert turystycznych za granicą i w samym kraju - w tym pojawienie się dziesiątek nowych realnych i wirtualnych szlaków tematycznych - skutkującą obniżeniem pozycji Szlaku Piastowskiego jako dawniej niekwestionowanego wiodącego polskiego produktu w zakresie turystyki kulturowej, w tym edukacyjnej,
2. systematycznie malejącą liczbę zorganizowanych wycieczek szkolnych, co oznacza zagrożenie utraty dotychczasowej głównej grupy turystów,
3. niewystarczające efekty podejmowanych w skali lokalnej akcji zmierzających do poprawy organizacji i koordynacji funkcjonowania szlaku,
4. docenienie przez władze województw i wojewódzkie organizacje turystyczne znaczenia markowego produktu regionalnego turystyki kulturowej jako magnesu dla turystyki krajowej i zagranicznej oraz ważnego elementu tożsamości regionalnej,
5. fakt podjęcia w ostatnich latach szerzej zakrojonych badań Szlaku Piastowskiego jako systemu organizacji turystyki kulturowej i oferty tematycznej, eksploatującego powszechnie znany wątek dziejów narodowych oraz fakt nagłośnienia wyników tych krytycznych analiz,
6. ustalenia dokonane w roku 2010 na naradach roboczego Zespołu Badawczo-Naukowego ds. Szlaku Piastowskiego, powołanego w roku 2009, wskazujące na potrzebę realizacji pożądanых działań naprawczych przy zapewnieniu odpowiednich środków ze strony władz regionów, a jednocześnie na konieczność przeprowadzenia inwentaryzacji historycznej oraz szczegółowego audytu turystycznego przestrzeni szlaku.

Wszystko to złożyło się na decyzję o rozpoczęciu pod patronatem Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego (a następnie także Kujawsko-Pomorskiego) modyfikacji przestrzeni i modernizacji oferty Szlaku Piastowskiego, zgodnej ze standardami współczesnej turystyki kulturowej. Dla realizacji tego celu została z dniem 20 maja 2011 powołana Rada Programowo-Naukowa ds. Szlaku Piastowskiego. W skład Rady weszli naukowcy, specjaliści w zakresie historii i turystyki kulturowej, samorządowcy, urzędnicy (z Urzędów Marszałkowskich woj. wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego) oraz przedstawiciel organizacji spełniającej zadania koordynatora szlaku. Wśród zadań Rady znalazły się: analiza przebiegu szlaku pod kątem autentyczności historycznej obiektów, analiza Szlaku Piastowskiego pod względem organizacji ruchu turystycznego, opracowanie kierunków i zakresu modernizacji oferty szlaku, ustalenie kryteriów przynależności do przestrzeni „nowego” szlaku, określenie zasad i nadzór nad opracowaniem dokumentacji historycznej jego obiektów, określenie zakresu i nadzór nad audytem turystycznym obiektów i przestrzeni szlaku, rekomendacja zmian w zakresie przestrzeni szlaku, przygotowanie dokumentów strategiczno – programowych w zakresie dalszego jego rozwoju, ochrona dziedzictwa historycznego i kulturowego szlaku, ustalenie listy działań w kierunku wzmocnienia pozycji i promocji szlaku na rynku usług turystycznych. Rozpoczynając swoje prace, jako podstawowe ogólne standardy dla koncepcji modernizacji Szlaku Piastowskiego Rada przyjęła opracowane przez badaczy turystyki kulturowej cztery kryteria materialności szlaków tematycznych: a) kryterium uzasadnionej tematyizacji (jako gwarancji autentyczności kulturowej), b) kryterium oznaczenia przebiegu tras oraz obiektów szlaku, c) kryterium (komunikacyjnej i faktycznej) dostępności obiektów oraz d) kryterium koordynacji szlaku jako systemu i oferty turystycznej. Ustalono następnie, iż w zgodzie z tymi kryteriami należy:

1. dokonać oceny zgodności tematycznej obiektów Szlaku Piastowskiego zgodnie z przyjętą cezurą czasową powstania obiektów lub eksponatów, którą określono jako okres od połowy wieku X do roku 1370 – śmierci ostatniego Piasta na tronie polskim, 2. ustalić dopuszczalne typy obiektów: pierwotne, wtórne i wykreowane, 3. wyznaczyć docelowo linearny i zwarty przebieg szlaku. Ponadto przyjęto, iż: 4. z uwagi na fakt, że dotychczasowa „marka” Szlaku Piastowskiego jest powszechnie kojarzona z obszarem obu województw, jego przestrzeń także po reorganizacji nie będzie wykraczała poza teren województw wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego.

Do końca roku 2011 Rada (której skład został poszerzony o przedstawicieli środowiska naukowego oraz administratorów obiektów z województwa kujawsko-pomorskiego), zleciła i przyjęła Raport Otwarcia, zestawiający wyniki badań potencjału szlaku i rekomendujący zmiany w jego przestrzeni, zleciła i zatwierdziła wyniki inwentaryzacji historycznej obiektów szlaku, a także zarekomendowała listę zmian w przestrzeni szlaku. Listę rekomendowanych obiektów Szlaku Piastowskiego, jaką zaprezentuje Marszałkowi Województwa Wielkopolskiego i Marszałkowi Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Rada Programowo-Naukowa ds. Szlaku Piastowskiego przyjęła w dniu 2 grudnia 2011 na posiedzeniu w Biskupinie. Tym samym ustalona została nowa przestrzeń szlaku. Zasadniczo odpowiada ona przestrzeni zaproponowanej w czerwcu w Raporcie Otwarcia, opracowanym dla Rady, którego autorem był Armin Mikos v. Rohrscheidt oraz wnioskowi zespołu historyków pod kierunkiem Andrzeja M. Wyrwy, sformułowanemu na podstawie opracowań sporządzonych osobno dla każdego obiektu z listy zamieszczonej w Raporcie, a przedstawianych członkom Rady sukcesywnie w okresie między początkiem października a 2 grudnia 2011.

W związku z deklarowanym zamiarem władz samorządowych obu województw przekształcenia Szlaku Piastowskiego do poziomu rzeczywistego, rozwiniętego produktu turystycznego typu „szlak” (czyli szlaku materialnego) za konieczne uznano przeprowadzenie szczegółowego audytu szlaku obejmującego analizę potencjału turystyczno-kulturowego obiektów i nowej przestrzeni szlaku, stanu zagospodarowania turystycznego (w tym dostępności turystycznej obiektów, infrastruktury turystycznej), a także faktycznego stanu oferty turystycznej związanej z profilem szlaku oraz usług uzupełniających. W związku ze wstępną deklaracją Rady z września 2011 o potrzebie przeprowadzenia audytu obiektów i przestrzeni Szlaku Piastowskiego po ustaleniu i zatwierdzeniu listy rekomendowanych obiektów, zadanie przygotowania i przedstawienia wstępnej koncepcji i metodologii badań otrzymał od Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego dr Armin Mikos v. Rohrscheidt, teoretyk turystyki kulturowej. Całościową koncepcję przedstawił on na posiedzeniu Rady w dniu 2 marca 2012, po czym gremium to formalnie powierzyło przeprowadzenie audytu szlaku kierowanemu przez niego zespołowi. W skład zespołu audytowego weszli: dr Armin Mikos v. Rohrscheidt, jako autor koncepcji audytu i koordynator prac, Oleksiy Artyschuk, Przemysław Buryan, Szymon Czajkowski i Marek Piasta jako członkowie zespołu. Jednocześnie przyjęto, że audytowi określającemu stan i możliwości szlaku jako systemu (tzw. analiza „zimna”), którego ramy realizacji określono na marzec i kwiecień 2012 będzie towarzyszyło badanie turystów zwiedzających obiekty Szlaku Piastowskiego, ze względu na czas trwania głównego sezonu turystycznego na szlaku prowadzone od połowy kwietnia do końca sierpnia 2012. Z przyczyn oczywistych wyniki tej części badania zostaną przedstawione później. Niniejszy raport jest prezentacją wyników i wniosków audytu obiektów, przestrzeni, koordynacji oraz oferty turystycznej Szlaku Piastowskiego, potwierdzoną załączoną kompletną dokumentacją.

ROZDZIAŁ 1. Koncepcja audytu Szlaku Piastowskiego

1.1. Cele audytu

Przeprowadzone badanie realizuje w całej rozciągłości zestaw celów zaproponowanych przez autora koncepcji i zatwierdzonych na posiedzeniu Rady w dniu 2 marca. Zakres badań objął zatem:

- **ustalenie aktualnego potencjału turystycznego obiektów**, poziomu obsługi turystycznej oraz palety ofert w nich dostępnych (oznacza to m.in. określenie poziomu tzw. tematykacji obiektów na miejscu, czyli istnienia i dostępności literatury tematyzującej obiekty i wskazującej na ich związek ze szlakiem, standardów ekspozycji, w tym funkcjonowania nowoczesnych instrumentów przekazu, istnienia oferty usług związanych z tematem szlaku, istnienia i rodzaju oferty edukacyjnej, istnienia obiektowych tras turystycznych, oferty przewodnictwa po obiektach, estetyki obiektów i ich otoczenia stopnia eventyzacji obiektów),
- **ustalenie poziomu organizacji szlaku**, w tym zakresu i modelu jego koordynacji, stopnia oznaczenia obiektów, poziomu dostępności turystycznej obiektów (komunikacyjnej i faktycznej), poziomu przepływu informacji i ich wykorzystania oraz działań promocyjnych,
- **ustalenie atrakcyjności i poziomu usług turystycznych w przestrzeni szlaku** (czyli w gminach posiadających obiekty szlaku), w tym atrakcyjności zbieżnej z tematyką szlaku, ogólnej atrakcyjności turystyczno-kulturowej, a także zakresu usług i poziomu infrastruktury turystycznej (noclegowej, komunikacyjnej i gastronomicznej), wreszcie oferty spędzania czasu wolnego.

Ponadto, przeprowadzone w dłuższym terminie badania turystów zwiedzających obiekty szlaku mają przynieść wiedzę na **temat profilu, zachowań i preferencji turystów** na szlaku.

Na podstawie wykonanych badań, audyt zgodnie z założeniami dostarczył prezentowanych w niniejszym Raporcie:

- szczegółowych analiz poszczególnych wymienionych aspektów funkcjonowania szlaku,
- wniosków ogólnych na temat modyfikacji istniejącej struktury szlaku jako systemu i modelu jego koordynacji, w tym współpracy pomiędzy obiektami, współpracy szlaku z podmiotami zewnętrznymi, zakresu realizowanej informacji i promocji, a także nowoczesnych mechanizmów organizacji życia szlaku,
- szczegółowych zaleceń, dotyczących potrzeby korekty, modyfikacji i uzupełnienia oferty oraz najważniejszych elementów obsługi w poszczególnych obiektach i miejscach w przestrzeni szlaku,
- postulatów odnoszących się do wprowadzenia nowych elementów organizacji funkcjonowania szlaku i jego lokalnych produktów oraz uzupełnienia jego oferty i skutecznego przybliżenia jej potencjalnemu odbiorcy.

1.2. Zakres przestrzenny audytu

Zgodnie z brzmieniem protokołu z III posiedzenia Rady PNdsSP z dnia 2 grudnia 2011 [*Rada 2011b*, s. 8-9], jako podstawę dla ustalenia zakresu audytu Szlaku Piastowskiego przyjmuje się listę obiektów rekomendowanych oraz wstępnie zaaprobowane dwie łączące je trasy. Trasa pierwsza przebiega na linii wschód - zachód: od Lubinia w powiecie kościańskim przez Poznań, Pobiedziska, Ostrów Lednicki, Gniezno, Trzemeszno, Mogilno, Strzelno, Inowrocław, Kruszwice, Płowce i Brześć Kujawski do Włocławka. Trasa druga przebiega na linii północny zachód – południowy wschód od Wągrowca przez Łekno, Żnin, Biskupin, Gniezno, Grzybowo k. Wrześni, Łąd n. Wartą do Konina i dalej do Kalisza, (w tym rezerwat archeologiczny na Zawodziu). Obie trasy krzyżują się w Gnieźnie. Niektóre obiekty zostały pozostawione jako obiekty szlaku lub włączone do niego jako nowe pod warunkami, których spełnienie jest oczekiwane do końca roku 2012. W tej sytuacji audyt spełni dodatkowo rolę kontrolną: obserwacji realizacji przedsięwzięć realizowanych w tych punktach (oznaczonych gwiazdkami).

Obiekty na trasie pierwszej:

1. **Lubiń** (opactwo benedyktyńskie) - obiekt początkowy/końcowy trasy,
2. **Poznań** (zespół 7 obiektów): Kościół św. Jana Jerozolimskiego za Murami; Ostrów Tumski z Archikatedrą i palatium; Interaktywne Centrum Historii Ostrowa Tumskiego; Muzeum Archeologiczne; Zamek Królewski na Wzgórzu Przemysła; Multimedialna Makieta Grodu Poznańskiego; trasa miejska w ramach oferty szlaku – Trakt Królewsko - Cesarski),
3. **Pobiedziska** (Skansen Miniatur Szlaku Piastowskiego),
4. **Ostrów Lednicki** (zespół dwóch obiektów): grodzisko z wystawą plenerową na Wyspie Lednickiej, ekspozycja muzealna przy Dyrekcji Muzeum),
5. **Gniezno** (zespół czterech obiektów): Archikatedra; Muzeum i Archiwum Archidiecezjalne; Muzeum Początków Państwa Polskiego; kościół Franciszkanów),
6. **Trzemeszno** (bazylika Wniebowzięcia NMP),
7. **Mogilno** (kościół św. Jana Apostoła i Ewangelisty z kompleksem poklasztornym),
8. **Strzelno** (kościół św. Prokopa i Św. Trójcy),
9. **Inowrocław** (kościół Imienia NMP - tzw. „Ruina”),
10. **Kruszwica** (zespół dwóch obiektów): tzw. Mysia Wieża i kolegiata Św. Piotra i Pawła),
11. **Płowce** (pomnik bitwy polsko – krzyżackiej z 1331),
12. **Brześć Kujawski** (kościół św. Stanisława z pomnikiem Władysława Łokietka),
13. **Włocławek** (zespół dwóch obiektów): Katedra; uzupełniona ekspozycja Muzeum Historii Włocławka - obiekt końcowy /początkowy trasy.

W sumie na trasie pierwszej: 13 miejscowości z obiektami lub zespołami obiektów, 26 pojedynczych obiektów.

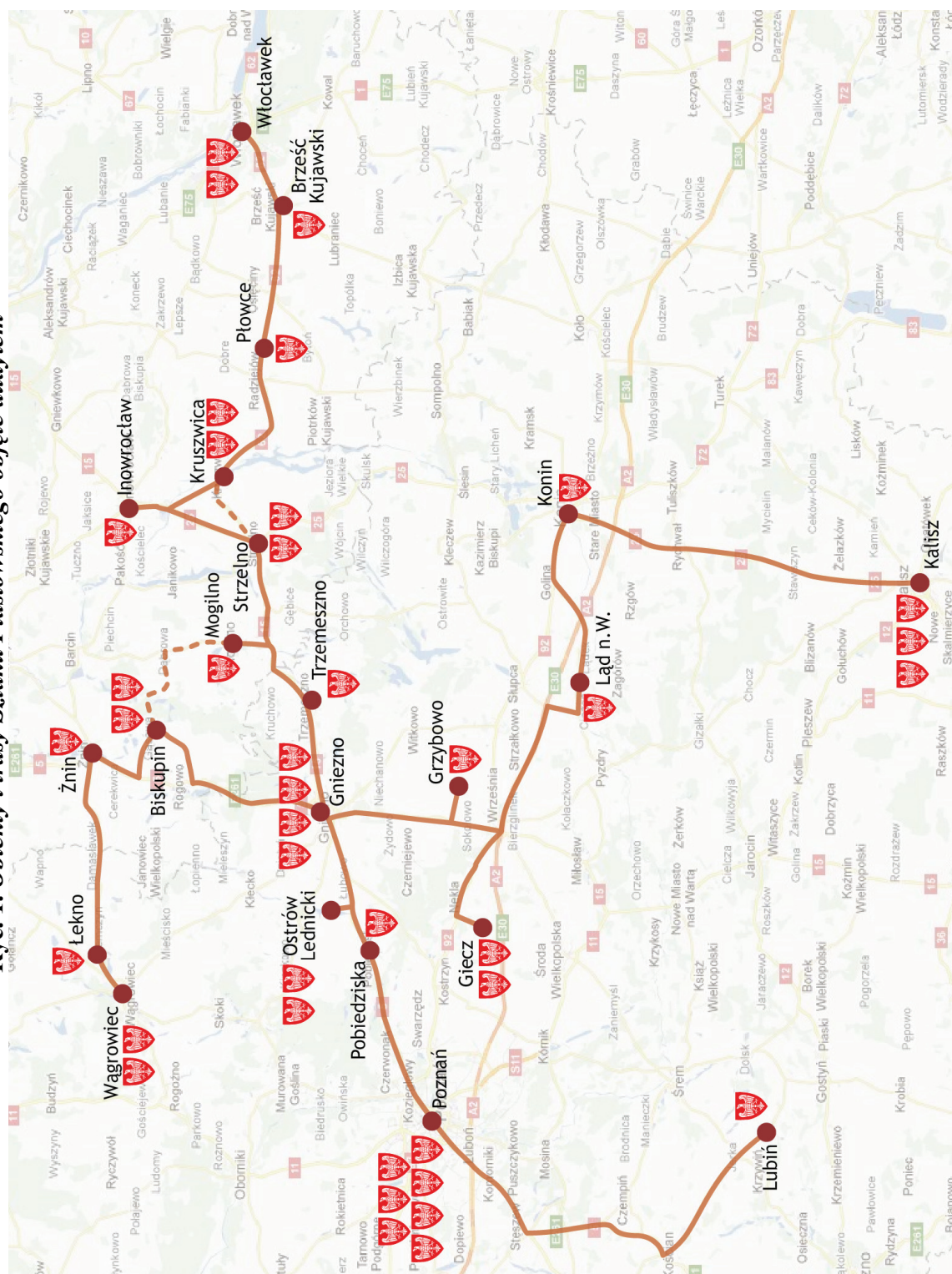
Obiekty trasy drugiej:

1. **Wągrowiec** (zespół dwóch obiektów) - klasztor pocysterski, Muzeum Regionalne) - obiekt początkowy/końcowy trasy,
2. **Łekno** (stanowiska archeologiczne grodu i klasztoru cysterskiego),
3. **Żnin** (Muzeum Ziemi Pałuckiej),
4. **Biskupin** (Rezerwat Archeologiczny; Muzeum Archeologiczne z ośrodkiem archeologii eksperymentalnej),
5. **Gniezno** (zespół obiektów: *Archikatedra, Muzeum i Archiwum Archidiecezjalne, Muzeum Początków Państwa Polskiego, Kościół Franciszkanów, zalecana dodatkowo tematyczna trasa miejska w ramach oferty szlaku, wówczas z kościołem św. Jana*),
6. **Grzybowo** (grodzisko piastowskie z muzeum),
7. **Giecz** (zespół dwóch obiektów): Rezerwat Archeologiczny z muzeum; kościół św. Mikołaja),
8. **Łąd nad Wartą** (kompleks dawnego opactwa cysterskiego),
9. **Konin** (Koniński Słup Milowy),
10. **Kalisz** (zespół trzech obiektów): Rezerwat Archeologiczny na Zawodziu, Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej, kościół św. Mikołaja) - obiekt końcowy/początkowy trasy.

Razem na trasie drugiej: 10 miejscowości z obiektami lub zespołami obiektów 17 pojedynczych obiektów (w tym 4 obiekty gnieźnieńskie, obecne także na trasie pierwszej).

Do ostatecznej decyzji Rady pozostawiono strukturę tras w powiecie żnińskim: obiekty w Żniniu i Biskupinie mogą być włączone do trasy I (Lubiń-Włocławek) lub do trasy II: (Wągrowiec-Kalisz). W związku z tym audyt w tym rejonie poza trasą Łekno – Żnin - Biskupin-Gniezno objął dodatkowo alternatywny odcinek trasy Żnin – Biskupin – Mogilno. Miejscowości z obiektami rekomendowanymi do Szlaku Piastowskiego oraz jego trasami prezentuje graficznie **Rycina 1**.

Ryc. 1. Obiekty i trasy Szlaku Piastowskiego objęte audytem



Źródło: opracowanie własne, zgodnie z brzmieniem rekomendacji Rady PNdSP z dn. 2 grudnia 2011.

Na podstawie tak określonej listy rekomendowanych obiektów Szlaku Piastowskiego ustalono zakres przestrzeni szlaku, na który składają się wszystkie 22 gminy, posiadające na swoim terenie obiekty szlaku. Są to gminy: Wągrowiec (miasto), Wągrowiec (gmina wiejska), Trzemeszno, Gniezno (miasto), Łubowo, Pobiedziska, Poznań (miasto), Krzywiń, Dominowo, Łądek, Września, Konin (miasto) Kalisz (miasto) – w województwie wielkopolskim oraz gminy: Włocławek (miasto), Radziejów (wiejska), Brześć Kujawski, Kruszwica, Inowrocław (miasto), Strzelno, Mogilno, Żnin i Gąsawa – w województwie kujawsko-pomorskim. Położenie wymienionych gmin i tym samym rekomendowaną przestrzeń szlaku, a jednocześnie zakres przestrzenny zleconego audytu ilustruje **Rycina 2**.

Tak więc ostatecznie audytem zostało objętych 39 obiektów oraz 22 gminy położone na terytorium dwóch województw oraz wszystkie trasy łączące szeregowo poszczególne obiekty zgodnie z przebiegiem głównych dróg publicznych, z wyłączeniem płatnych autostrad.

1.3. Metodologia badań

Po dokonaniu analizy oczekiwań formułowanych w stosunku do audytu szlaku (które odbijają powyżej prezentowane cele) oraz wychodząc z powszechnie przyjmowanego w środowisku badaczy turystyki kulturowej założenia o potrzebie interdyscyplinarności badań jej dotyczących, na potrzeby audytu Szlaku Piastowskiego stworzono oryginalną, całościową koncepcję badań. Zgodnie z dobrze uzasadnioną i przyjętą w badaniach turystyki kulturowej metodologią¹ łączy ona na zasadzie triangulacji szereg uznanych² metod kwantytatywnych (ilościowych), typowych dla nauk ekonomicznych oraz jakościowych (jakościowych), dobrze sprawdzających się w podejściu humanistycznym. Zgodnie z założeniami koncepcji są one wykorzystane w badaniu szlaku, adekwatnie do potrzeb i badanego elementu szlaku lub aspektu jego funkcjonowania. Wykorzystano następujące metody:

- **metodę ilościową**: inwentaryzacji i waloryzacji w obiektach, gminach i na trasach szlaku, opartą na sprawdzonych metodach badania obszarów [Mikos v. Rohrscheidt 2008] oraz szlaków tematycznych [Mikos v. Rohrscheidt 2010],
- **metodę jakościową**: wizyty tajemniczego turysty [Ritchie, Burns, Palmer 2005, s. 119-130],
- **metodą jakościową**: metodę wywiadu eksperckiego, zgodną z metodologią tzw. *grounded theory*³,
- **metodę ilościową**: szczegółową aplikację metody badań turystów kulturowych ATLAS, opracowaną na użytek audytu Szlaku Piastowskiego dla ostatniego członu badań – tzw. „audytu gorącego”.

Poszczególne metody znalazły zastosowanie jak następuje: metoda inwentaryzacji i waloryzacji - w badaniu stanu i oferty obiektów i gmin, metoda tajemniczego turysty - w badaniu oferty u obsługi w obiektach, metoda wywiadu eksperckiego - przy badaniu stanu oferty i usług szlaku oraz ustalaniu zakresu oczekiwanych modyfikacji tej oferty.

¹ Potrzeba komplementarnego stosowania metod jakościowych i ilościowych w badaniach destynacji turystyki kulturowej oraz zasadność i sposoby realizacji triangulacji metodologicznej przedstawione są szerzej w opracowaniu M. Melkert i K. Vos [2010, s.33-40].

² Metody zaproponowane w ramach koncepcji audytu zostały zaprezentowane w pracach teoretyków turystyki kulturowej. Por. [Richards, Munsters 2010] - zawierająca prezentację metod stosowanych we współczesnych badaniach dotyczących turystyki kulturowej; powszechnie stosowany kwestionariusz badań turystów kulturowych ATLAS (wersja angielska), podany tamże na s. 28-32; [Fusco Girard, Nijkamp 2009] - szczególnie na s. 226n – nt. waloryzacji potencjału i jej wykorzystaniu w zarządzaniu oraz s. 227-228 – nt. potrzeby badań wielokryterialnych i komplementarności metod; wreszcie [Ritchie, P. Burns, C. Palmer 2005, s. 99-117] – nt. wykorzystania i metodologii wywiadu w badaniach turystycznych jako metody jakościowej, oraz zastosowania metody „mystery shopping” w badaniach turystycznych.

³ [Castellanos-Vergugo, Caro-Gonzalez, Oviedo-Garcia, 2010] - na temat „grounded theory” z jej szerokim uzasadnieniem, wyjaśnieniem i wskazaniem konkretnych kwestii istotnych dla wywiadów.

Koncepcja audytu, w tym jego zakres, metodologia i etapy badań oraz zespół wykonawców zostały przedstawione w dniu 2 marca 2012 na posiedzeniu Rady Programowo-Naukowej ds. Szlaku Piastowskiego [Rada 2012] i przez nią zaakceptowane. Poszczególne założenia tej koncepcji znalazły swoje odbicie w konstrukcji narzędzi badawczych i w przyjętych procedurach badań terenowych, szczegółowo opisanych poniżej.

W trakcie realizacji badań elementy poszczególnych metod były używane osobno i zgodnie z ich teoretycznymi założeniami, a wyniki badań zarchiwizowano w odrębnych zbiorach dokumentów, opracowanych specjalnie dla ich zastosowania i zapisu, po czym szczegółowe wyniki badań zostały zestawione dla potrzeb ewaluacji przez autora raportu. W ten sposób wyniki analiz przeprowadzonych z użyciem poszczególnych metod składają się na poszczególne elementy niniejszego Raportu, jednak jednocześnie w każdej chwili i w odniesieniu do każdego elementu możliwe jest ich oddzielenie w celu odrębnej weryfikacji. Wzory zastosowanych kwestionariuszy, plany sytuacyjne obiektów oraz uporządkowane zbiory fotografii znajdują się w dokumentacji audytu.

1.4. Instrumenty badawcze

Na potrzeby audytu autor koncepcji opracował następujące instrumenty badawcze:

KAO - kwestionariusz audytu obiektu szlaku, obejmujący oprócz niezbędnej metryczki obiektu także kwestie takie jak: zgodność tematyczną obiektu z profilem szlaku i jej uzasadnienie za pomocą dostępnych turystom materiałów, położenie obiektu i jego dostępność komunikacyjną oraz faktyczną, oznaczenie obiektu w ramach szlaku i w przestrzeni turystycznej, stan budowlany i estetyczny obiektu i otoczenia, jego ekspozycję i/lub ofertę turystyczną (w tym standard urządzenia wystaw), ofertę edukacyjną obiektu, poziom interaktywności, multimedialności oraz eventyzacji oferty, poziom obsługi turystów w obiekcie, inne aktywności proturystyczne obiektu, usługi gastronomiczne, noclegowe i komunikacyjne w obiekcie i jego bezpośrednim otoczeniu, obecność obiektu i jego oferty w zasobach Internetu i inną aktywność promocyjną. Narzędziem pomocniczym, stosowanym w celu prawidłowego oznaczenia kwestionariuszy obiektów jest jednolita **typologia obiektów**, umożliwiająca zarówno ich prawidłową klasyfikację w trakcie badania, ale także dokładne ustalenie poziomu różnorodności typów obiektów szlaku na etapie sporządzania Raportu.

KAG – kwestionariusz audytu gminy w przestrzeni szlaku. Oprócz metryczki gminy obejmuje on: listę obiektów Szlaku Piastowskiego na terenie gminy oraz sposób ich oznaczenia, listę innych obiektów potencjalnie interesujących turystów kulturowych (jako podstawę do ewentualnego utworzenia lokalnej trasy tematycznej lub kulturowo-turystycznej), listę pozostałych potencjalnych atrakcji turystycznych, poziom usług turystycznych, w tym informacji na miejscu oraz przewodnictwa turystycznego, obiekty zagospodarowania czasu wolnego (m.in. kulturalne, rozrywkowe, rekreacyjne oraz miejsca shoppingu), paletę oferty noclegowej i gastronomicznej z uwzględnieniem kuchni tradycyjnej i regionalnej, a także tańszych lokali i miejsc noclegu dla niezamożnych turystów, istniejące systemy organizacji turystyki (trasy lokalne, szlaki, pakiety turystyczne), eventy turystyczne i kulturalne, infrastrukturę komunikacyjną i jej przydatność z punktu widzenia turystów odbywających wyprawy po Szlaku Piastowskim, wreszcie proturystyczną aktywność gminy.

ZONiG – zestawienie obiektów noclegowych i gastronomicznych w gminie - formularz komplementarny w stosunku do KAG o większym stopniu szczegółowości, dający możliwość zorientowania się i szczegółowej oceny tych dwóch decydujących aspektów organizacji turystyki, w tym określenie konkretnych braków/potrzeb w tym zakresie).

NMT – nota anonimowego turysty – kwestionariusz dotyczący faktycznej realizacji udostępnienia obiektów, zakresu usług i dostępności informacji świadczonych turystom, wreszcie merytorycznych i językowych kompetencji personelu obiektów oraz jego otwartości na wyartykułowane potrzeby turysty.

WE – kwestionariusz wywiadu eksperckiego, obejmujący 12 szczegółowych pytań dotyczących znaczenia Szlaku Piastowskiego dla danego terenu i branży, jego aktualnej atrakcyjności turystycznej, zakresu kompetencji koordynatora szlaku, możliwości i kierunków rozwoju lub modernizacji oferty szlaku, udziału władz publicznych i innych podmiotów (w tym komercyjnych) w rozbudowie tej oferty, osobistych postulatów korekty lub uzupełnienia oferty szlaku, wreszcie możliwości wskazania jego mankamentów w osobistej ocenie eksperta.

SPATO – jednolity dla całego Szlaku kwestionariusz opisu i oceny ciągów komunikacyjnych pomiędzy obiektami, m.in. ich przejezdności przez różne typy pojazdów (w tym autokarów) oraz oznaczenia szlaku na trasach i w pobliżu obiektów.

Dodatkowo sporządzano i zarchiwizowano także **plany sytuacyjne obiektów, dokumentację fotograficzną** potwierdzającą stwierdzony stan obiektów szlaku oraz określoną w pozostałych dokumentach jego ocenę, stan tras i innych znaczniejszych atrakcji kulturowo-turystycznych w gminie, wreszcie pełne wersje **nagrań wywiadów eksperckich**.

ATLAS (w trzech wersjach: „Long”, „Medium”, i „Short”) – standardowy kwestionariusz badania profilu i preferencji turystów zwiedzających obiekty Szlaku Piastowskiego. Został on przez autora koncepcji audytu przejęty z opracowań dotyczących światowych badań turystów kulturowych i dostosowany do potrzeb szlaku kulturowego oraz konkretnych celów postawionych wobec badania będącego przedmiotem niniejszego Raportu. Zapewnia to wiedzę szczególnie pożądaną z punktu widzenia Szlaku Piastowskiego jako konkretnego systemu turystycznej eksploatacji przestrzeni. Wersja „Long” dotyczy turystów rzeczywiście zwiedzających szlak jako świadomie wybraną destynację swojej turystycznej wyprawy i obejmuje ich osobisty profil, w tym wiek i wykształcenie oraz dochody, ogólne preferencje turystyczne, a dalej motywację wyboru celu podróży, cechy pobytu, aktywność turystyczną, strukturę wydatków, wreszcie ocenę pobytu w obiekcie i na szlaku. Wersja „Medium” odnosi się odpowiednio do innych turystów, zwiedzających dany obiekt przypadkowo (a więc z powodu zainteresowań innych niż zbieżne z profilem szlaku oraz nie systemowo), nie obejmuje zatem pobytu w pozostałej przestrzeni szlaku oraz oceny tego ostatniego. Wersja „Short” dotyczy osób z najbliższej okolicy (powiat) zwiedzających dany obiekt, których w świetle powszechnie przyjętych kryteriów nie można uznać za turystów – w tym wypadku ankieta dostarczy jedynie wiedzy o ich profilu osobowym, preferencjach oraz ocenie pobytu w obiekcie. Opisane formularze ATLAS są aktualnie w użyciu grupy ankierów, jednak z uwagi na ustalony dłuższy okres badania niniejszy Raport nie obejmie jeszcze jego wyników, które zostaną zebrane, poddane ewaluacji i przedstawione w terminie późniejszym. Badanie turystów w obiektach szlaku jest ponadto przedmiotem odrębnego zlecenia.

OXX - Osobnym zbiorem są opinie poaudytowe członków zespołu badającego szlak. Ich uwzględnienie wynika zarówno z dwóch powodów. Po pierwsze z racji posiadanego przygotowania fachowego, doświadczenia i dorobku analitycznego i naukowego (por. niżej) sami mogą zostać uznani za ekspertów w analizowanych kwestiach, ponadto po spędzeniu szeregu dni w przestrzeni szlaku i wykonaniu badań posiadli o nim wiedzę przynajmniej porównywalną z grupą pytaných ekspertów. Po drugie, o ile ich konstatacje stanu obiektów, oznaczeń i miejscowości oraz oferty zostały zamieszczone w wypełnianych kwestionariuszach, to metodologia stosowana w realizacji audytu wykluczyła dołączenie przez nich własnych opinii zwłaszcza o charakterze ogólnym i podsumowującym, sugestii związanych z ogólną oceną systemu, a także własnych propozycji rozwiązań poszczególnych problemów. Te właśnie elementy składają się na treść sformułowanych przez nich obszernych notatek, które w dokumentacji umieszczono po wywiadach eksperckich, natomiast fakt ich wykorzystania w formułowaniu wniosków lub postulatów oznaczono wspomnianym skrótem OXX, dołączając do niego oznaczenia poszczególnych audytorów (np.: OAR, PBU, SCZ, MPI).

1.5. Procedury badawcze

Badanie w obiektach szlaku. Jako pierwsze badanie w obiektach była realizowana **wizyta anonimowego turysty** („mystery tourist”) z wypełnieniem notatki na temat funkcjonowania obiektu NMT. Jeden z członków zespołu audytowego lub osoba z nim współpracująca podejmowała zwiedzanie obiektu jako niezapowiedziany indywidualny turysta, korzystając ze wstępu do obiektu na zwykłych zasadach. Następnie stawiała pytania umożliwiające uzyskanie wiedzy zakresie kolejnych zagadnień ujętych w formularzu NMT. W przypadku większej liczebności personelu badający starał się zadać pytania większej grupie osób. Dla realizacji kolejnych kwestii audytor wybierał różne drogi, np. w pytaniu 7 zadając sam pytanie komuś z personelu w języku obcym, lub (jeśli już dał się poznać jako turysta polski) pytając o możliwość udzielenia informacji swojemu „przyjacielowi”, który jest obcokrajowcem i czeka w pobliżu (a pojawi się wkrótce). Kwestię podstawowej znajomości przestrzeni szlaku przez personel obiektu (NMT, pytanie 11) audytor mógł rozwiązać np. w formie stwierdzenia, że zauważył tablice Szlaku Piastowskiego oraz pytania ogólnie o ten szlak jako taki („o co w nim chodzi?”) albo o inny, najbliższy jego obiekt (w tym o jego typ albo profil (co to za miejsce? co tam jest ciekawego?). Z kolei na przykład w pytaniu 12 (informacja na temat infrastruktury na miejscu) audytor mógł wybrać sposób i treść, pytając np. o możliwości dojazdu do większej miejscowości, lokalizację najbliższego dworca kolejowego, najbliższą „porządną” restaurację, niedrogi bar lub miejsce noclegu – w zależności od sytuacji i pory dnia.

Po przeprowadzeniu anonimowej wizyty i zanotowaniu jej rezultatów audytor nawiązywał kontakt z administratorem lub jego obecnym na miejscu przedstawicielem i przystępował do **wypełnienia kwestionariusza obiektu (KAO)**, przy czym posiłkował się aktualnymi informatorami i dokumentacją obiektu, własnymi spostrzeżeniami z zwiedzania, a także wyjaśnieniami administratora obiektu lub jego personelu.

Przed i po wypełnieniu kwestionariusza KAO członek zespołu audytowego sporządzał **dokumentację fotograficzną obiektu**. Obok ogólnego widoku obiektu z zewnątrz i wewnątrz, na zdjęciach musiały znaleźć się elementy oznaczenia obiektu i inne elementy świadczące o jego przynależności do szlaku, tablice informacyjne obiektu oraz informujące o zasadach i czasie otwarcia/udostępnienia obiektu. Kolejne fotografie dokumentowały bezpośrednie otoczenie obiektu (parking, ogrodzenie, brama, park, itd.), inne - sposób ekspozycji zbiorów, opisu eksponatów lub pozostałe atrakcje (w tym wybrane detale z wnętrza, zwłaszcza tematycznie związane ze szlakiem i najcenniejsze / najciekawsze) albo istotne urządzenia obiektu. Zawsze – jako stanowiące jedyny często dowód takiej, a nie innej oceny - były dokumentowane ewentualne braki lub mankamenty (np. zły stan budowlany). Dokumentowano dodatkowe elementy wyposażenia obiektu oraz punkty usług, jak kioski multimedialne, ekrany projekcyjne, interaktywne elementy, sprzęt i punkty audioguide, własny lokal gastronomiczny lub sklep (kiosk) w obiekcie. Wszystkie zdjęcia z każdego poszczególnego obiektu i jego bezpośredniego otoczenia zostały opatrzone numeracją i włączone do dokumentacji audytu.

Badanie gmin w przestrzeni szlaku. W odniesieniu do tego elementu badania zadaniem audytorów było: dokonanie wizji lokalnej w postaci objazdu terenowego, sporządzenie przynajmniej jednego wywiadu terenowego lub eksperckiego, wypełnienie kwestionariusza audytu gminy **KAG** i uzupełniającego, szczegółowego kwestionariusza **ZONiG** (z włączeniem do obydwu uzyskanych na miejscu potrzebnych danych) oraz zebranie pozostałych informacji o znaczeniu turystycznym z innych dostępnych źródeł, jak informatorów, oficjalnych portali internetowych, informacji turystycznej, na drodze konsultacji z odpowiedzialnymi pracownikami urzędów gminy. Pozyskane dokumenty pisane

(jako źródła) oraz wykonaną dokumentację fotograficzną audytorzy włączali lub załączali do dokumentacji badania. Kolejność czynności jest w tym wypadku obojętna.

W przypadku grupy pytań o inne obiekty potencjalnie atrakcyjne dla turystyki kulturowej na terenie gminy (pretendujące lub zalecane do oznaczenia predykatem „obiekt w przestrzeni szlaku”) audytorzy zostali zobowiązani do wpisania w pierwszej kolejności do kwestionariusza obiektów nie będących formalnie obiektami szlaku, ale spełniających dwa warunki: 1) atrakcyjność dla grupy turystów zainteresowanych dziedzictwem kulturowym 2) dostępność do zwiedzania lub nawet posiadanie własnej oferty turystycznej. W tej grupie mogą więc znaleźć się np. muzea, sanktuaria, kolekcje prywatne, parowozownie, stare fabryki z ofertą zwiedzania, zamki i pałace, dworki itd. Na pierwszym miejscu wpisuje się przy tym takie obiekty, które znajdowały się na dotychczasowej, nieformalnej liście obiektów Szlaku Piastowskiego a nie znalazły się na nowej liście rekomendowanej przez Radę oraz takie, które należą do innych szlaków kulturowych lub do miejscowych tras turystycznych: materialnych, potem w kolejności: realnych i wirtualnych. W przypadku, gdy gmina posiada dużą ilość takich obiektów i miejsc – wybrane zostają te, które cieszą się największą popularnością turystyczną już teraz lub są najlepiej przygotowane dla przyjęcia turystów (według uznania audytora). Jeśli w małej gminie takich obiektów jest bardzo mało, audytor nie był zobowiązany do wypełnienia listy do ostatniego miejsca.

W grupie pytań o inne obiekty potencjalnie atrakcyjne dla turystów wpisuje się wszystkie inne obiekty mogące być ciekawymi dla jakiejkolwiek grupy turystów, w tym także aktualnie niedostępne lub nie posiadające oferty turystycznej. Do listy takich obiektów należą np. parki krajobrazowe, rezerваты przyrody, wieże widokowe, koleжки turystyczne, pokazowe ферmy zwierząt, mini-zoo i tego rodzaju obiekty (ale nie jeziora i plaże, centra sportu lub rozrywki, znajdujące się w innej grupie). W przypadku, gdy gmina posiada wielką ilość takich miejsc audytor wybiera te z nich, które cieszą się największą popularnością turystyczną już teraz lub są najlepiej przygotowane dla przyjęcia turystów (według uznania audytora). Jeśli w małej gminie takich obiektów jest bardzo mało, audytor nie był zobowiązany do wypełnienia listy do ostatniego miejsca (co w rezultacie tworzyłoby fikcyjny obraz atrakcyjności obszaru).

W odniesieniu do pytań o lokale gastronomiczne z ofertą tradycyjną i regionalną, audytor sprawdzał na miejscu ofertę lokali (przy czym w większych miejscowościach kontynuował sprawdzanie tylko do momentu, aż znalazło się po przynajmniej dwa z każdej szukanej grupy, najlepiej w pobliżu obiektów szlaku). O ile w gminie (w pierwszej kolejności w miejscowości z obiektem szlaku) znajdowały się takie lokale audytor w formularzu KAG wpisywał „tak” i wymieniał ich liczbę. Szczegółowo, z wymienieniem ich nazwy, typu i adresu były one wpisywane do formularza ZONiG wypełnianego dla gminy. Jako kryterium obecności oferty kuchni tradycyjnej (staropolskiej) lub regionalnej przyjęto obecność w stałym menu lokalu co najmniej 4 samodzielnych dań typu staropolskiego, tradycyjnego dla kuchni polskiej od okresu przynajmniej przed pierwszej wojny światowej. Odpowiednio przynajmniej 4 samodzielne dania z menu „regionalnego” (np. kuchni wielkopolskiej lub lokalnej) muszą mieć odniesienie (nie tylko z nazwy) do tradycji kulinarnych miejscowości, mikroregionu lub regionu, przy czym w tym wypadku można je sumować (np. miejscowe plus regionalne). W kwestionariuszu ZONiG dodatkowo zamieszczono nazwy i adresy zakładów taniej gastronomii oraz kawiarni/cukierni, także w pierwszej kolejności tych położonych najbliżej obiektów szlaku, w samych obiektach albo bezpośrednio przy nich.

Badanie tras i szlaku jako systemu. Poszczególni członkowie zespołu audytowego wypełniali odnośne fragmenty jednolitego dokumentu SPATO, oznaczając w nim konkretne odcinki drogowe pomiędzy poszczególnymi obiektami. W przypadku obiektów już należących do Szlaku Piastowskiego w jego dawnej wersji przyjęli przy tym jako obowiązujący przebieg tras zamieszczony na mapach szlaku publikowanych w literaturze

(tzw. „ósemka Łęckiego”), w przypadku tras pomiędzy nowo rekomendowanymi obiektami i miejscowościami dokonali tego według systemu „Google maps”, preferując drogi główne poza płatnymi odcinkami autostrad, w przypadku dróg o równorzędnym statusie wybierając najkrótsze drogi przejezdne dla wszystkich typów pojazdów (w tym autokarów), a jeśli dwie drogi spełniały to kryterium - wybierając krótszą z nich. W przypadku nowo rekomendowanych obiektów audytor podczas objazdu odcinka dokładne obliczał odległości w kilometrach dokładnością do 0,5 km pomiędzy parkingami obiektów lub położonymi najbliżej nich. Do pozostałych jego zadań należało sprawdzenie stanu i częstotliwości ustawienia oraz jakości oznaczeń szlaku przy drogach, w tym: a) znaków informacyjnych szlaku wzdłuż odcinków (ich typów, stanu, częstotliwości umieszczenia, z wybiórczą dokumentacją fotograficzną), oraz b) oznaczeń wskazujących na obiekt przy zjazdach z dróg prowadzących do obiektów szlaku. Informacje były wpisywane do kwestionariusza **SPATO** w tej jego części, którą powierzono poszczególnym audytorom. Informacje dotyczące oznaczenia samych obiektów są zawarte w kwestionariuszach audytu obiektów i nie były przedmiotem wpisu do dokumentu SPATO. Informacje dotyczące oznaczenia dojazdu do obiektów na terenie miejscowości (gminy) były dodatkowo zawarte w kwestionariuszu audytu gminy KAG.

W odniesieniu do terenowego **wywiadu eksperckiego**: lista osób wybranych do wywiadu jest reprezentatywna dla różnych grup specjalistów i dlatego zostały one dobrane zgodnie z kluczem ustalonym na zebraniu zespołu audytorów. Rozdzielenie pomiędzy gminy i audytorów osób według tego klucza gwarantuje, że w całym gronie 33 osób, z którymi zostały przeprowadzone wywiady znaleźli się zarówno przedstawiciele koordynatora szlaku, przedstawiciele poszczególnych obiektów, samorządów lokalnych, instytucji i organizacji powiązanych z turystyką, lokalnego biznesu turystycznego i personelu obsługującego turystów, co pozwoliło uzyskać reprezentatywność odpowiedzi i poszerzyło spektrum wyartykułowanych problemów oraz zaproponowanych rozwiązań. W trakcie wywiadu audytor zadawał jedynie pytania umieszczone w formularzu **WE** (w liczbie 12), dzięki czemu każdy ekspert odpowiadał na dokładnie te same pytania, co umożliwiło zestawienie ich odpowiedzi i ustalenie generalnej opinii ekspertów w najważniejszych kwestiach. Jednocześnie pozostawienie w ostatnim pytaniu możliwości dodania własnej opinii w wybranej przez eksperta kwestii dotyczącej szlaku pozostawiało możliwość wyartykułowania kwestii istotnych a nie przewidzianych w koncepcji wywiadu. W trakcie wywiadu audytor nie miał prawa do dopowiadania i podejmowania dyskusji, zadając tylko kolejne pytania. Główne myśli uzyskanej odpowiedzi audytor zapisywał w kwestionariuszu, starając się zachować wierność tezom eksperta, a następnie przepisywał je do elektronicznego formularza, jednakże cały przebieg wywiadu był nagrywany i został dołączony do dokumentacji audytu.

Przeprowadzenie **badania turystów zwiedzających** obiekt jest dokonywane w ciągu jednego dnia roboczego i jednego dnia wolnego (ze względu na potencjalnie różniący się profil zwiedzających). Ankietuje się osoby, które ukończyły lub przerwały zwiedzanie obiektu (co daje im możliwość wyrażenia oceny). W celu otrzymania wyników badania reprezentatywnego dla trzech głównych grup turystów, zwiedzających Szlak Piastowski (uczestnicy grup szkolnych, turyści weekendowi oraz typowi turyści wakacyjni) jego ramy czasowe zostały ustalone w taki sposób, by objęło ono okres zwiększonego ruchu wycieczek szkolnych (od połowy kwietnia do końca czerwca), trzy długie weekendy (1-3 maja, dzień Bożego Ciała i dni po nim następujące oraz dzień 15 sierpnia i dni go poprzedzające), a także znaczną część wakacji letnich (od końca czerwca do połowy sierpnia). W obiektach ze stwierdzonym dużym ruchem turystycznym badanie odbywa się dlatego w okresie dwóch dni, w obiektach z niewielkim ruchem turystów albo w dzień roboczy, albo w dzień wolny, przy czym liczba jednych i drugich została proporcjonalnie wyważona. W obiektach z niewielkim

ruchem turystycznym ankieteryzy starają się przebadać każdą osobę zwiedzającą, w obiektach z dużym ruchem: co trzecią osobę. Po uzyskaniu zgody na badanie ankieteryzy zadaje badanemu trzy pierwsze pytania formularza, co pozwala ustalić jego status (turysta na szlaku, inny turysta, lokalny odwiedzający). Dzięki temu ankieteryzy może wręczyć badanemu odpowiedni kwestionariusz **ATLAS**, po czym pozostaje w pobliżu dla świadczenia ewentualnej pomocy w jego wypełnianiu. Ankieteryzy pomaga badanemu w wypełnianiu kwestionariusza tylko wyjaśniając (także na przykładach) o co chodzi w pytaniach, których ten mógłby nie rozumieć. Ankietowane są generalnie osoby powyżej 16 roku życia, jako mające rzeczywisty lub przynajmniej potencjalny wpływ na własne wybory turystyczne. Zapis kwestionariuszy **ATLAS** i podliczenie wyników odbędzie się w późniejszym terminie, w dokumentach KAO pozostawiono tylko miejsce do późniejszego wpisania sygnatur i miejsca archiwizacji pozyskanych ankiet.

1.6. Wykonawcy, etapy, segmenty i terminy badań

Zespół audytorów realizujących prezentowane badanie pracował w składzie:

dr Armin Mikos von Rohrscheidt – autor koncepcji audytu, kierownik zespołu, autor Raportu. Specjalizacja naukowa: turystyka kulturowa, absolwent studiów m. in. historii i kulturoznawstwa, teoretyk (badacz i autor licznych publikacji) oraz praktyk (przewodnik i pilot, egzaminator pilotażu turystycznego, organizator szkoleń przewodników, metodyk przewodnictwa). Posiada doświadczenie badawcze i dorobek naukowy w zakresie: metodologia badań turystyki kulturowej, potencjał turystyczny obszarów i szlaków kulturowych (w Polsce, Niemczech i Austrii), tematyczna oferta turystyczna, organizacja podróży, a także doświadczenie w badaniach Szlaku Piastowskiego (od 2008). Jego doświadczenie w dydaktyce (GSW Milenium w Gnieźnie, UAM w Poznaniu, szkolenia pilotów i przewodników) obejmuje zakres m.in. przedmiotów: turystyka kulturowa, szlaki turystyczne, podstawy turystyki, przewodnictwo i pilotaż. Jest także praktykiem organizacji turystyki - od 2004 jest współwłaścicielem biura podróży kulturowych

Oleksiy ARTYSHUK [OAR] – absolwent studiów geografii oraz turystyki i rekreacji (UAM), praktyk (pilot wycieczek, przewodnik miejski, pracownik polskiego biura podróży kulturowych) i wykładowca UAM w Poznaniu, a także szkoleń pilotów i przewodników. Jego doświadczenie w badaniach koncentruje się wokół organizacji podróży, pakietów lokalnych. Natomiast doświadczenie w dydaktyce obejmuje: podstawy turystyki, budowa produktu turystycznego, aspekty prawne usług turystycznych, pilotaż turystyczny.

Przemysław BURYAN [PBU] – absolwent studiów turystyki i rekreacji (AWF), praktyk pilotażu i przewodnictwa, pracownik biura podróży zagranicznych, wykładowca GSW Milenium w Gnieźnie. Doświadczenie w badaniach potencjał turystyczny obszarów (w Polsce) i szlaków kulturowych (w Hiszpanii), eventy turystyczne. Jego doświadczenie w dydaktyce obejmuje organizację podróży, strukturę i budowę produktu turystycznego.

Szymon CZAJKOWSKI [SCZ] – absolwent studiów historii (UAM - specjalność: turystyka historyczna i animacja historii). Posiada doświadczenie w badaniach: tematyzacja obiektów (członek zespołu i autor poważnej części historycznych opracowań obiektów Szlaku Piastowskiego), waloryzacja obszarów w Polsce, badanie potencjału turystycznego szlaków kulturowych (szlaki cysterskie w Polsce).

Marek PIASTA [MPI] – absolwent studiów: turystyki i rekreacji (AWF), praktyk (pilot wycieczek i przewodnik miejski). Doświadczenie w badaniach: lokalna oferta i usługi turystyczne, turystyka miejska, waloryzacja potencjału obszarów w Polsce.

Jak wynika z powyższego, wszyscy członkowie zespołu posiadają nie tylko odpowiednie wykształcenie kierunkowe (w tym każdorazowo w zakresie turystyki kulturowej) ale także doświadczenie badań potencjału turystycznego obszarów, obiektów (w przypadku trzech także szlaków) oraz oferty turystycznej. Prawie wszyscy posiadają także osobiste

doświadczenie organizowania i realizacji ofert turystyki kulturowej. Zespół audytowy przed rozpoczęciem realizacji audytu odbył trzy robocze spotkania, na których zapoznał się z celami i koncepcją audytu, jego metodologią oraz procedurami i narzędziami badawczymi, a także dokonał podziału zadań. Podczas realizacji audytu wszyscy pozostawali w bieżącym kontakcie telefonicznym oraz za pośrednictwem listy mailingowej zespołu.

Grupę pomocniczą, której zadaniem jest realizacja badań turystów (ankieterzy) stanowią studenci 4-go lub 5-go roku kierunku turystyka historyczna i animacja historii (UAM w Poznaniu, 5 osób) lub kierunku turystyka kulturowa (AWF w Poznaniu, 4 osoby). Wszyscy oni posiadają już zaliczenie wykładu i ćwiczeń z przedmiotu turystyka kulturowa, tym samym mają dobrą orientację w przedmiocie badania. Ponadto odbyli kilkugodzinne spotkanie szkoleniowe, na którym zostali zapoznani z celami i procedurami badania. Podczas realizacji ankiet pozostają pod opieką audytorów odpowiedzialnych za badanie poszczególnych obiektów i mają z nimi kontakt telefoniczny. Również oni pozostają w łączności wzajemnej oraz z kierownikiem zespołu audytowego za pośrednictwem listy mailingowej i w kontakcie telefonicznym.

Badanie w ramach audytu tzw. „zimnego”, stanowiące przedmiot niniejszego Raportu, zostało zrealizowane w **czterech etapach**: 1) przygotowania koncepcji i zespołu audytowego, 2) realizacji badań terenowych, 3) archiwizacji i zestawienia wyników, oraz 4) ewaluacji wyników i przygotowania Raportu. Pierwszy i ostatni etap został zrealizowany przez kierownika zespołu, drugi i trzeci przez cały zespół audytowy.

Ramy czasowe badań relacjonowanych w niniejszym raporcie wyglądały jak następuje:

Ad. 1. Wstępne opracowanie koncepcji, przygotowanie aplikacji metod badawczych i opracowanie kwestionariuszy: listopad i grudzień 2011, sporządzenie instrukcji dla audytorów, zebranie i szkolenie zespołu audytowego: styczeń 2012, stworzenie baz danych, podział zadań: pierwszy tydzień marca 2012.

Ad. 2. Nawiązywanie kontaktów w terenie, opracowanie elektronicznych baz danych: do 15 marca 2012, badania terenowe: Od 20 marca do 22 kwietnia 2012.

Ad. 3. Archiwizacja wyników badań częściowych, zestawianie danych: od 15 do 25 kwietnia 2012.

Ad. 4. Ewaluacja wyników i sporządzanie Raportu z audytu: od 25 kwietnia do 30 kwietnia 2012.

Badanie wykonano w czterech przenikających się czasowo segmentach, odnoszących się odpowiednio do obiektów szlaku, gmin w przestrzeni szlaku, tras pomiędzy obiektami, oraz osób i instytucji posiadających wiedzę przydatną z punktu widzenia celów badania.

Pierwszy segment objął badania wykonane w każdym obiekcie Szlaku Piastowskiego, w tym: wizytę anonimowego turysty, rozmowę informacyjną z administratorem obiektu lub jego przedstawicielem, ewaluację stanu i oferty obiektu, wypełnienie kwestionariusza obiektu we współpracy z administratorem, dokumentację fotograficzną obiektu i otoczenia, wykonanie standardowego planu otoczenia obiektu.

Drugi segment badania objął wizję lokalną gminy, zebranie materiałów i informacji o atrakcjach i pozostałych walorach przestrzeni, zebranie pozostałych koniecznych informacji (infrastruktura turystyczna i kulturalna gminy), weryfikację informacji nt. infrastruktury i usług (wizje lokalne, zapytania pilotażowe), zebranie informacji na temat regularnych eventów i grup, konsultacje na miejscu, wypełnienie kwestionariusza gminy i kwestionariusza uzupełniającego, sporządzenie dokumentacji fotograficznej w miarę potrzeby.

Na trzeci segment złożyły się badania wykonane na trasach przebiegu szlaku, w tym (odpowiednio w przypadku obiektów należących dawniej do szlaku lub nowo rekomendowanych): weryfikacja lub pierwsze wymierzenie odległości pomiędzy obiektami

szlaku, ustalenie poziomu oznaczenia tras względnie wyznaczenie najdogodniejszych tras w przypadku włączonych obiektów, w razie potrzeby wykonanie dokumentacji fotograficznej. Czwarty segment badania (i ostatni relacjonowany w niniejszym raporcie) stanowiła realizacja wywiadów eksperckich z osobą przydzieloną na podstawie klucza przestrzennego (z każdej gminy) i zawodowego (z sześciu grup zawodowych ekspertów). Osobnym etapem badań i jednocześnie ich odrębnym segmentem są znajdujące się w trakcie realizacji badania kwestionariusze turystów w obiektach szlaku, po których zakończeniu kierownik zespołu audytowego dokona ewaluacji i przedstawi odrębny raport.

1.7. Dokumentacja badań

Dla potrzeb audytu zostały przez autora koncepcji sporządzone wzory formularzy (por. 1.4.; załączniki), dostarczone wszystkim członkom zespołu audytowego w postaci papierowej. Ponadto dla potrzeb badania zostały na zamówienie kierownika zespołu i pod jego kierunkiem sporządzone elektroniczne bazy danych w systemie php, zawierające zestawy plików elektronicznych odpowiadających formularzom co do struktury i treści. Po wykonaniu badań w poszczególnych obiektach, gminach lub na odcinkach tras, a także po realizacji wywiadów członkowie zespołu audytowego przepisali wyniki z papierowych arkuszy kwestionariuszy do elektronicznych baz danych, zachowując odrębność poszczególnych formularzy. Dane zostały w ten sposób zarchiwizowane z zachowaniem ich źródeł dla celów weryfikacji, a jednocześnie uzyskana została możliwość ich sprawnego zestawienia w różnych konfiguracjach. Elektroniczne archiwum dokumentacji badania obejmuje: 1) zbiór wypełnionych osobno dla każdego obiektu szlaku formularzy KAO i zbiór odpowiadających im formularzy wizyty anonimowego turysty NMT oraz plany sytuacyjne obiektów i ich otoczenia, następnie 2) zbiór zestawów wypełnionych dla każdej gminy w przestrzeni szlaku formularzy KAG i odpowiadających im formularzy uzupełniających ZONIG, a także 3) zbiór odrębnych kwestionariuszy wywiadów eksperckich WE i poaudytowych opinii pozostałych członków zespołu badającego - OXX. Osobno w archiwum zamieszczony zostaje 4) zapisany w postaci jednolitego zbiorczego pliku dokument SPATO, połączony z odcinków dostarczonych przez poszczególnych audytorów – jest to wynik kontroli wszystkich odcinków tras pomiędzy obiektami szlaku. Odrębnie, także w postaci elektronicznej, zamieszczono 5) archiwum fotograficzne, na które składają się foldery ze zdjęciami sporządzonymi przez poszczególnych członków zespołu audytowego w badanych przez nich obiektach (i opisane ich nazwami), gminach (opisane nazwami gmin) oraz na trasach szlaku. W zbiorczej dokumentacji audytu odrębnie umieszczone zostały także pliki mp3 z pełnymi nagraniami wywiadów eksperckich (WE). Dokumentację zamykają 6) dokumenty uzupełniające: notatki z konsultacji i noty wyjaśniające, kierowane do autora Raportu, a także aktualna dokumentacja koordynatora.

Jednocześnie, na zlecenie i według wzorów dostarczonych przez autora koncepcji audytu, została utworzona elektroniczna baza danych dla wszystkich trzech typów dostosowanych kwestionariuszy ATLAS. Po zakończeniu badań turystów ankietarzy wpiszą ich rezultaty, osobno dla każdej przebadanej osoby w postaci odrębnego kwestionariusza. Baza danych kwestionariuszy ATLAS zawiera opcje zliczania danych dla poszczególnych pytań, w tym niektórych także w formie krzyżowania wyników, co umożliwi uzyskanie potrzebnych danych wynikających z zestawienia dwóch różnych zapytań, np. wieku pytanego i jego preferencji turystycznych albo wieku i struktury wydatków oraz innych.

1.8. Struktura Raportu

Na wybór układu niniejszego Raportu złożyły się trzy czynniki. Jednym z nich był kompleksowy charakter zleconego badania, obejmującego z jednej strony elementy materialne jak przestrzeń, lokalizację i odległości oraz będącą często ich funkcją dostępność

komunikacyjną obiektów i niematerialne czynniki powiązane z przestrzenią (jak lokalna infrastruktura usługowa), natomiast z drugiej: różnorodność i poziom organizacji oferty turystycznej, ale także opinie eksperckie odnoszone do systemu jako całości. Drugim czynnikiem były wyznaczone cele badania, obejmujące z jednej strony stwierdzenie stanu poszczególnych elementów badanego systemu (w postaci wyników poszczególnych badań terenowych i ustalonych na podstawie przyjętych algorytmów analiz przekrojowych dla danego elementu), z drugiej - uszeregowane postulaty odnoszące się zarówno do poszczególnych miejsc i elementów działania szlaku, jak i do jego organizacji jako całości. Trzecim było przyjęte z góry założenie, że audyt tzw. „zimny” jest pierwszą częścią badania, która zostanie uzupełniona o wyniki analizy „gorącej” – badania profilu, preferencji i zachowań turystów.

Ostatecznie zdecydowano się na taką strukturę Raportu, która ma ułatwić jego odbiorcom zarówno jego lekturę całościową - jako analizy systemu, jak i wycinkową – obejmującą informacje dotyczące poszczególnych elementów funkcjonowania szlaku, które są im przydatne z uwagi na ich zakres zawodowych kompetencji oraz spektrum zadań realizowanych przez nich w odniesieniu do obiektów, miejscowości czy szlaku.

Raport podzielono na trzy główne części oraz zestaw załączników, przewidując dołączenie części czwartej po zakończeniu i ewaluacji badań turystów.

Część pierwsza obejmuje teoretyczne podstawy audytu, szczegółowe wyjaśnienie jego metodologii, opis narzędzi i procedur oraz prezentację etapów realizacji badań.

Część druga jest opartą na wynikach badań szczegółowych analizą stanu szlaku, z podziałem na pięć części: obiekty szlaku (w tym ich stan, dostępność faktyczną i ofertę), przestrzeń szlaku (czyli otoczenie obiektów, w tym ofertę, infrastrukturę i usługi), koordynację szlaku (czyli wymiar organizacji produktu) życie szlaku (czyli kalendarium i przestrzenny rozkład imprez oraz funkcjonowanie grup tematycznie powiązanych z profilem szlaku) oraz dostępność komunikacyjną miejscowości i obiektów.

Część trzecia zawiera postulaty odnoszące się do modyfikacji systemu. Zostały one podzielone na grupę postulatów ogólnych i zaleceń szczegółowych. Te pierwsze ujęto w sześciu grupach, określonych na podstawie ich oddziaływania na poszczególne aspekty funkcjonowania systemu jako: adresaci szlaku, magnesy szlaku, kanały szlaku, silniki szlaku, organizery szlaku i bezpieczniki szlaku. Te drugie odnoszą się do poszczególnych problemów stwierdzonych podczas badania i zawierają propozycje konkretnych rozwiązań, podzielonych na cztery grupy: zalecenia w odniesieniu do szlaku jako systemu, do obiektów, do usług w przestrzeni szlaku i do przebiegu procesu eventyzacji szlaku. Taki układ tej części umożliwia zarówno wykorzystanie poszczególnych (grup) postulatów poprzez m.in. ich bezpośrednie przejście do nowej strategii szlaku, jak i implementację konkretnych potrzebnych rozwiązań w poszczególnych miejscach i obiektach.

Dołączona dokumentacja została zestawiona w osobnych kompletach, umożliwiając każdemu odbiorcy natychmiastowe odnalezienie i zapoznanie się zarówno z wynikiem badania poszczególnych obiektów, jak i aspektów funkcjonowania szlaku jako całości. Na pierwszym miejscu znajdują się komplety wyników dla poszczególnych obiektów (obejmujące każdorazowo kwestionariusz audytu dla obiektu KAO, notę anonimowego turysty (NMT), plan sytuacyjny obiektu i dokumentację fotograficzną). Następnie umieszczono dokumentację gmin, obejmującą kwestionariusze KAG oraz pomocnicze zestawienia ZONiG dla każdej, a także dokumentację fotograficzną w osobnym folderze. Potem następuje zbiorcza dokumentacja badania stanu tras szlaku, umieszczona w jednolitym dokumencie SPATO i odpowiadająca jej dokumentacja fotograficzna. Ostatnim działem dokumentacji są wywiady eksperckie (osobno zapisy w formie dokumentów WE oraz folder z zebranymi nagraniami wywiadów) i opinie z przeprowadzenia audytu, sporządzone przez członków zespołu audytowego, poza autorem raportu.

Kompletna ewaluacja szlaku, wnioski końcowe i sporządzenie raportu zostały wykonane przez kierownika zespołu audytorów. Od niego także pochodzą wnioski i postulaty, nie posiadające innego oznaczonego w tekście źródła pochodzenia.

ROZDZIAŁ 2. Stan Szlaku Piastowskiego

2.1. Obiekty szlaku

2.1.1. Stan obiektów

W ramach zleconego audytu był on badany w czterech aspektach: 1) braku zagrożeń budowlanych dla zwiedzających, 2) wyposażenia obiektu w WC i węzeł sanitarny oraz jego dostępności dla turystów 3) estetycznego wyglądu zewnętrznego, 4) estetycznego wyglądu wewnętrznego oraz 5) estetycznego wyglądu najbliższego otoczenia obiektu. Pierwsze dwa aspekty były oceniane dualnie (audytor wskazywał opcje „tak” lub „nie”); w drugim aspekcie przy stwierdzeniu zagrożeń musiały one być dokumentowane przez fotografie). Natomiast ocena trzech pozostałych (3, 4, i 5) dokonywała się przez wskazanie jednej z czterech możliwości: stanu a) bardzo dobrego, b) zadowalającego, c) znacznych mankamentów oraz d) stanu krytycznego, przy czym przy wskazaniu którejkolwiek poza pierwszą opcją badający był zobowiązany do opisu stwierdzonych mankamentów, a w przypadku wskazania jednej z dwóch ostatnich - także do sporządzenia dokumentacji fotograficznej.

Poza aspektem 2, który ze względu na problemy z udostępnianiem istniejących węzłów sanitarnych turystom był badany zarówno podczas oficjalnego audytu w obiektach, jak i wizyty tajemniczego turysty i z tego powodu jest opisany zarówno w kwestionariuszach KAO, jak i NMT sporządzanych dla obiektów, szczegóły pozostałych badanych aspektów (w tym opis mankamentów, które spowodowały obniżenie oceny) zawarte są w obiektowych kwestionariuszach KAO, załączonych w dokumentacji audytu. Poniżej przedstawiono zestawienie stwierdzonych problemów i mankamentów poszczególnych obiektach.

Brak zagrożeń budowlanych w obiektach: W żadnym z obiektów Szlaku Piastowskiego nie stwierdzono zagrożeń budowlanych, mogących zagrozić turystom.

Węzły sanitarne w obiektach:

W poniżej wymienionych obiektach nie istnieje dostępny dla turystów węzeł sanitarny: Konin, Poznań - Makieta Grodu, Łekno, kościół w Gieczu, Włocławek (katedra), Brześć Kujawski, Płowce, Kruszwica (kolegiata), Inowrocław, katedra w Gnieźnie, kościół Franciszkanów w Gnieźnie, katedra w Kaliszu.

W następujących obiektach węzeł sanitarny jest **nie oznaczony, ale udostępniany** na prośbę turysty: Poznań (kościół Św. Jana Jer.), Żnin, Mogilno, Wągrowiec (Muzeum), Włocławek (Muzeum), Łąd n. Wartą, Trzemeszno, Kalisz (Muzeum).

W pozostałych obiektach węzły sanitarne są oznaczone i udostępnione na bieżąco.

Estetyczny wygląd zewnętrzny obiektów:

Zadowalający (czyli wykazujący drobniejsze mankamenty) stan zewnętrznej estetyki stwierdzono w Żninie, Mogilnie, w Muzeum PP na Lednicy (Wystawa Muzealna), w Rezerwacie w Gieczu, na trasie Traktu Królewsko-Cesarskiego z Poznaniu, w Muzeum we Włocławku, w Brześciu Kujawskim, w Płowcach, w katedrze w Kaliszu.

Znaczne mankamenty stwierdzono w klasztorze w Wągrowcu, oraz w Łądzie.

Stan krytyczny zewnętrznej estetyki stwierdzono w Łeknie.

W pozostałych obiektach stan zewnętrznej estetyki został określony jako bardzo dobry.

Estetyczny wygląd wewnętrzny obiektów:

Jako zadowalający został on określony w Żninie, Strzelnie (wystawa obiektowa), w Muzeum w Wągrowcu, w kościele w Gieczu, w Płowcach, Łądzie nad Wartą, Trzemesznie, oraz w Muzeum Okręgowym w Kaliszu.

Znaczne mankamenty stwierdzono w zespole poklasztornym w Wągrowcu, w Muzeum we Włocławku, na Zamku Królewskim w Poznaniu (budowa).

Stan krytyczny w tym zakresie stwierdzono w Łeknie.

W pozostałych obiektach stan estetyki wewnątrz określono jako bardzo dobry.

Estetyczny wygląd otoczenia obiektów:

Zadowolający stan otoczenia stwierdzono w Łądzie nad Wartą, Płowcach, Brześciu Kujawskim, przy trasie Traktu Królewsko-Cesarskiego w Poznaniu.

Znaczne mankamenty stwierdzono w Muzeum we Włocławku, przy Wystawie Muzealnej na Lednicy, w klasztorze w Wągrowcu, w Pobiedziskach (budowa), w Muzeum w Żninie.

Stan krytyczny otoczenia obiektu stwierdzono przy Zamku Królewskim w Poznaniu (budowa), w Łeknie.

2.1.2. Stan tematykacji obiektów

Przeprowadzenie selekcji wśród dotychczasowych obiektów zwyczajowo uznawanych za obiekty szlaku i rekomendacja nowej listy w sposób zasadniczy poprawiły tematyzację systemu. O ile w badaniu szlaku, przeprowadzonym w roku 2010 [Mikos v Rohrscheidt 2010, s.180] stwierdzono zgodność pełną lub częściową 58% obiektów z profilem szlaku (czyli zupełną niezgodność aż 42% obiektów), to wśród 39 obiektów rekomendowanych do nowej przestrzeni szlaku jest tylko jeden, który na dzień dzisiejszy nie posiada ani pełnej, ani częściowej zgodności z jego deklarowanym profilem oraz nie spełnia kryteriów chronologicznych: jest to pocysterski zespół klasztorny w Wągrowcu. Oznacza to stan tematykacji systemu na poziomie 97,4%.

Częściową zgodność z profilem przy jednoczesnym spełnianiu kryteriów chronologicznych stwierdzono w przypadku 12 obiektów. Są to: Muzeum Regionalne w Wągrowcu, Muzeum Ziemi Pałuckiej w Żninie, Rezerwat Archeologiczny i Muzeum w Biskupinie, Muzeum Historii Włocławka, Katedra Włocławska, Skansen Miniatur Szlaku Piastowskiego w Pobiedziskach, Makiety Dawnego Poznania, Muzeum Archeologiczne w Poznaniu, Trakt Królewsko-Cesarski w Poznaniu, Muzeum Archidiecezji Gnieźnieńskiej oraz Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej. W przypadku wymienionych muzeów zgodność częściowa oznacza, że wprost do epoki piastowskiej lub bohaterów albo wydarzeń mieszczących się w jej ramach odnosi się jedna z kilku wystaw stałych lub przynajmniej, że przy posiadaniu takich zbiorów aktualnie prowadzone są już zaawansowane prace ukierunkowane na wydzielenie lub stworzenie takiej wystawy (tak jest w Żninie, Muzeum w Biskupinie oraz w Wągrowcu). W przypadku atrakcji wykreowanych: tematycznie zgodna z profilem szlaku jest jedna z dwóch makiet w zespole Makiet Dawnego Poznania, natomiast w Skansenie Miniatur w Pobiedziskach większość, ale nie wszystkie miniatury prezentują obiekty (dotychczasowego) Szlaku Piastowskiego, przy czym - jakkolwiek ten ułamek spada wraz z nową rekomendacją - nadal wynosi on więcej niż połowę ogólnej liczby eksponatów. Znacząca część obiektów na trasie miejskiej Trakt Królewsko-Cesarski w Poznaniu ma metrykę piastowską lub przynajmniej zgodną chronologicznie z przyjętymi ramami tematykacji szlaku. W przypadku Rezerwatu Archeologicznego w Biskupinie udowodniony jest fakt zamieszkania tego miejsca we wczesnym średniowieczu i istnieją jego materialne relikty. Wreszcie Katedra Włocławska spełnia wprawdzie kryteria chronologiczne (początek budowy w roku 1340), jednak nie da się w jej przypadku w pełni udowodnić aktywności fundacyjnej Piastów.

Pozostałe, nie wymienione powyżej obiekty posiadają pełną zgodność z profilem szlaku lub spełniają kryterium historyczne w odniesieniu do powstania obiektu lub zgromadzonych w nim zbiorów.

2.1.3. Różnorodność obiektów

Zmiany zarekomendowane przez Radę PNdsSP spowodowały wzrost urozmaïcenia profili obiektów Szlaku Piastowskiego. Znikła dotychczasowa absolutna przewaga obiektów sakralnych nad wszystkimi innymi typami obiektów, choć nadal ich liczba jest większa niż każdego innego typu. Wśród samych obiektów sakralnych zwiększyła się z kolei liczba zespołów w stosunku do pojedynczych budowli i jednocześnie zdecydowanie podniósł się poziom ich zgodności z profilem szlaku, w tym bezpośrednich powiązań z członkami dynastii Piastów. Wzrosła liczba muzeów z wystawami tematycznymi, ponadto zwiększyła się liczba atrakcji wykreowanych dla turystyki, doszły także pojedyncze obiekty typów dotychczas nieobecnych wśród obiektów szlaku. W szczególności przedstawia się to następująco:

Budowle sakralne na liście obiektów szlaku (B-REL) reprezentują: kościoły katedralne w Poznaniu, Gnieźnie, Kaliszu (podgrupa B-REL-TEM) i Włocławku (B-REL-HIS) oraz inne świątynie: w Brześciu Kujawskim, Strzelnie (dwie), Kruszwicy, Poznaniu, Trzemesznie, Gnieźnie, Gieczu i Inowrocławiu (wszystkie w grupie B-REL-TEM) – czyli 13 obiektów. Natomiast zespoły budowli sakralnych (Z-REL-TEM) znajdują się w Mogilnie, Łądzie nad Wartą, Lubiniu oraz w Wągrowcu (ten ostatni z powodu braku zgodności tematycznej reprezentuje typ Z-REL-HIS) – co daje kolejne 4 obiekty i w sumie 17 obiektów o charakterze religijnym, administrowanych przez Kościół.

Drugą najliczniejszą grupę obiektów stanowią muzea i ekspozycje (w sumie jest ich 14). Muzea tematycznie profilowane (W-MUZ-TEM) reprezentują: stała wystawa muzealna Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy (Dziekanowice) i Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie, grupę ekspozycji tematycznie powiązanych (W-EXP-TEM) – poznańskie ICHOT oraz wystawa w Gieczu, grupę pozostałych ekspozycji in situ (W-EXP-ARC) Rezerwat Archeologiczny w Biskupinie, ponadto wśród muzeów z częściowymi powiązaniem (W-MUZ-HIS) są placówki tego typu we Włocławku, Poznaniu (Archeologiczne), Kaliszu, Wągrowcu, Gnieźnie (Archidiecezjalne) Żninie, Muzeum Okręgowe w Kaliszu i Muzeum w Biskupinie.

Typ budowli rezydencjalnych (B-REZ-TEM) reprezentuje Zamek Królewski w Poznaniu, a zespoły rezydencjalne (Z-REZ-TEM) - relikty w Gieczu i na Wyspie Lednickiej oraz zrealizowana in situ rekonstrukcja w Kaliszu. Natomiast gród w Grzybowie, w przypadku którego charakter rezydencji nie został dotychczas udowodniony, wypada zaliczyć do budowli militarnych o profilu zgodnym z tematyką szlaku podobnie jak Kruszwicką Mysią Wieżę (B-MIL-TEM). Pomnik bitwy w Płowcach zalicza się do typu monumentów na historycznych miejscach, zgodnych z profilem szlaku (M-POM-TEM). Grupa atrakcji wykreowanych dla potrzeb turystyki (A-TUR-TEM) powiększyła się o jedną, wydaje się jednak nadal zbyt mała. Tworzą ją Skansen Miniatur Szlaku Piastowskiego w Pobiedziskach i Makieta Grodu Poznańskiego. Na liście po raz pierwszy znalazła się lokalna trasa turystyczna z odniesieniem tematycznym do profilu szlaku (T-REA-TEM) – jest to poznański Trakt Królewsko-Cesarski. Zabezpieczone i dostępne pojedyncze obiekty archeologiczne, zgodne z profilem szlaku (M-ARC-TEM) reprezentuje Koniński Słup Milowy, wreszcie do innych obiektów o tematycznych powiązaniach z profilem (I-INN-TEM) wypada zaliczyć stanowisko archeologiczne w Łeknie - głównie z powodu braku ekspozycji na miejscu.

Warto zauważyć, że w przypadku zaleconego przez Raport dołączenia do listy obiektów Szlaku Piastowskiego dwóch otwieranych w tych dniach: „Grodu w Pobiedziskach” (rekonstrukcji – A-TUR-TEM) i Rezerwatu Archeologicznego w Poznaniu (W-EXP-ARC), obie grupy odpowiednio się powiększą, zwiększając różnorodność typów, a tym samym urozmaïcając ofertę szlaku.

2.1.4. Dostępność faktyczna obiektów dla turystów.

Pełna dostępność faktyczna obiektów jest jednym z głównych kryteriów oceny poziomu organizacji szlaku tematycznego jako systemu zwiedzania i jego atrakcyjności dla turystów. Jej brak uniemożliwia określenie go jako szlak materialny, czyli w pełni rozwinięty produkt turystyczny.

Obiekty z ograniczoną dostępnością: Wągrowiec (klasztor) – na zgłoszenie otwiera go personel muzeum, jednak brak informacji o tym przy samym obiekcie [MPI]; Mogilno – konieczność telefonowania po przewodnika, który nie zawsze może przybyć od razu [NMT]; Brześć Kujawski (otwarcie bez problemu, jednak pod warunkiem obecności personelu plebanii) [NMT]; Włocławek (katedra), Inowrocław, Trzemeszno, Gniezno (kościół Franciszkanów), Kalisz (Katedra) – obiekty generalnie otwarte, jednak brak obsługi na miejscu jest tam połączony z brakiem informacji o godzinach otwarcia [NMT].

Obiekty z niepewną dostępnością: Poznań (Katedra) – niezapowiedziane celebry w czasie oficjalnego udostępnienia uniemożliwiają wejście, podczas niezapowiedzianych głośnych modlitw ograniczana jest przestrzeń zwiedzania [NMT]; Giecz (kościół) – obiekt otwierany na prośbę, klucze w prywatnym domu, jednak brak informacji o tym przy kościele [NMT]; Kruszwica (kolegiata) – kościół zamknięty, otwierany na prośbę, brak jasno sformułowanych zasad otwarcia i kontaktu z upoważnionymi do otwarcia uniemożliwia je podczas ich nieobecności na miejscu [NMT]; Poznań (kościół Św. Jana Jer.) – otwarcie pod warunkiem obecności personelu plebanii, jednocześnie brak informacji o tym przy kościele [NMT].

Brak dostępności: Łekno – wstęp zabroniony, brak personelu na miejscu – [NMT; MPI]; na czas przebudowy wnętrza (do końca roku 2013) niedostępny wewnątrz jest także Zamek Królewski na Wzgórzu Przemysła w Poznaniu [KAO; NMT].

W pozostałych obiektach została potwierdzona **dostępność pełna**, zgodnie z podanymi godzinami otwarcia.

Badanie wykazało zatem utrudnioną (8) lub niepewną (4) dostępność turystyczną znacznej grupy obiektów szlaku, co znacznie obniża atrakcyjność całego systemu i może spowodować znaczące szkody w jego ocenie jako destynacji turystycznej przez odbiorców. Dostępność faktyczną poszczególnych obiektów ilustruje **Rycina 3**.

2.1.5. Oznaczenie obiektów

Oznaczenia Szlaku Piastowskiego znajdują się przy następujących obiektach:

Lednica Wyspa (obok własnych oznaczeń), Kruszwica (Mysia Wieża), Kruszwica (kolegiata), Inowrocław, Trzemeszno (to ostatnie w formie większej tablicy).

Inne oznaczenia identyfikujące obiekt przy braku oznaczeń Szlaku Piastowskiego:

Żnin (własne oznaczenie obiektu), Grzybowo (tablice informacyjne MPP na Lednicy), Poznań – Katedra (oznaczenia informacji miejskiej, Traktu K-C., własne), Poznań – Muzeum Archeologiczne (własne i Traktu K-C.), Poznań – kościół św. Jana Jeroz. (oznaczenie Traktu K-C.), Pobiedziska (własne) Strzelno (oba obiekty – własne), Mogilno (własne), Poznań – Makieta Grodu (własne), Biskupin – Rezerwat (własne), Biskupin – Muzeum (własne), Lednica – Muzeum (własne), Giecz – Rezerwat (własne), Trakt K-C Poznań – wzdłuż trasy i na obiektach oznaczenia własne Traktu K-C., Włocławek – Muzeum i Katedra (własne), Poznań – Zamek Królewski (własne, oznaczenia Traktu K-C.), Poznań – ICHOT (własne), Płowce (tablice własne), Łąd nad Wartą (własne), Gniezno – Muzeum PPP (własne), Gniezno – Muzeum Archidiecezjalne (własne), Gniezno – kościół Franciszkanów (własne), Kalisz – Rezerwat Archeologiczny (własne i inne), Kalisz – Muzeum Okręgowe (własne), Kalisz – Katedra (własne), Wągrowiec – Muzeum (własne), Giecz – kościół (własna tablica), Brześć Kujawski (własne oznaczenie).

Brak oznaczeń Szlaku Piastowskiego przy jednoczesnym oznaczeniu innego szlaku:
Wągrowiec - Klasztor (Szlak Cysterski), Lubią (Szlak Romański, Droga Św. Jakuba),
Gniezno – Katedra (Szlak Romański, Droga Św. Jakuba).

Oznaczeń identyfikacyjnych nie ma przy następujących obiektach:

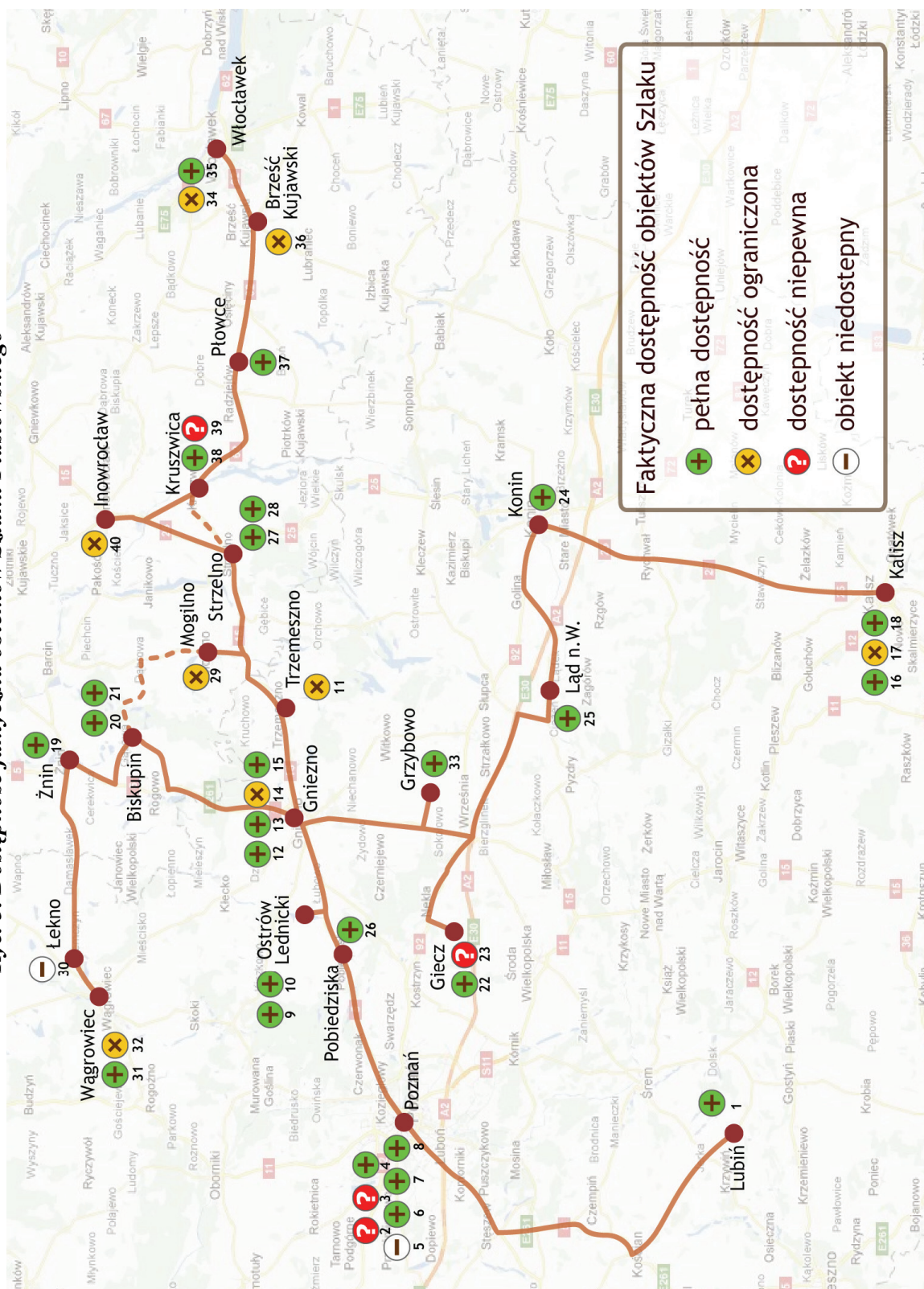
Koniński Słup Milowy, Łekno – stanowisko archeologiczne.

Stwierdzony stan oznaczenia obiektów ilustruje **Rycina 4**.

Lista obiektów z numeracją do map wykorzystywanych w Raporcie

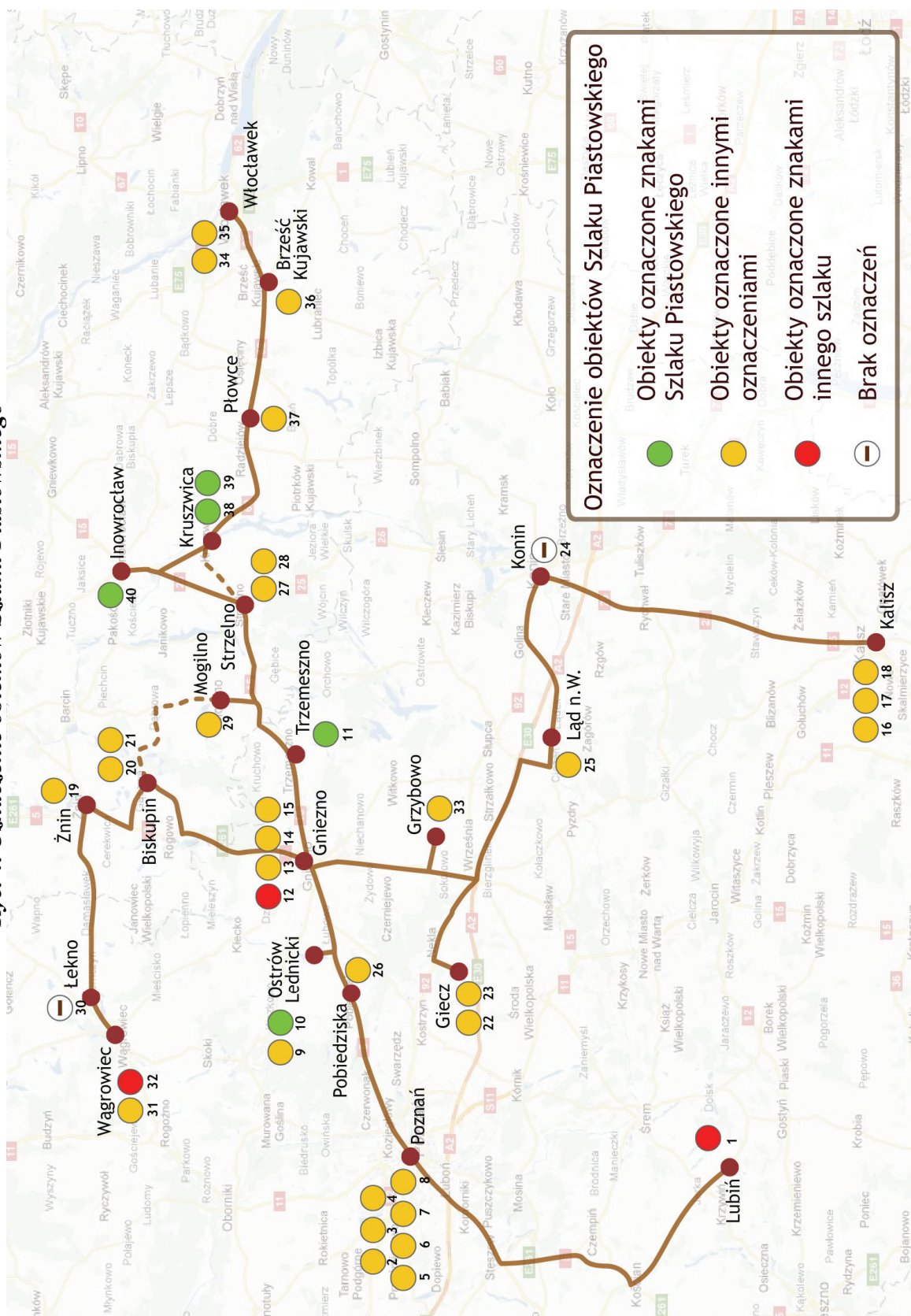
1. Lubią, Zespół Opactwa Benedyktynów
2. Poznań, Kościół Św. Jana Jerozolimskiego za Murami
3. Poznań, Bazylika Archikatedralna śś. AP. Piotra i Pawła
4. Poznań, Muzeum Archeologiczne
5. Poznań, Zamek Królewski na Wzgórzu Przemysła
6. Poznań, Makiety Dawnego Poznania
7. Poznań, Interaktywne Centrum Historii Ostrowa Tumskiego
8. Poznań, Trakt Królewsko-Cesarski
9. Lednica, Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy. Ekspozycja muzealna przy siedzibie Dyrekcji
10. Lednica, Muzeum Pierwszych Piastów, ekspozycja plenerowa
11. Trzemeszno, Kościół Wniebowzięcia NMP i Św. Michała Archanioła
12. Gniezno, Katedra pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i św. Wojciecha
13. Gniezno, Muzeum Archidiecezji Gnieźnieńskiej
14. Gniezno, Kościół Wniebowzięcia NMP i św. Antoniego (franciszkanów)
15. Gniezno, Muzeum Początków Państwa Polskiego
16. Kalisz, Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej w Kaliszu
17. Kalisz, Katedra św. Mikołaja Biskupa
18. Kalisz, Rezerwat Archeologiczny w Kaliszu Zawodziu
19. Żnin, Muzeum Ziemi Pałuckiej
20. Biskupin, Rezerwat Archeologiczny
21. Biskupin, Muzeum Archeologiczne i Oś. Archeologii Eksperymentalnej
22. Giecz, Rezerwat Archeologiczny Gród Piastowski
23. Giecz, Kościół św. Mikołaja
24. Konin, Słup Milowy
25. Łąd. Pocysterski Zespół Klasztorny
26. Pobiedziska, Skansen miniatur Szlaku Piastowskiego
27. Strzelno Kościół p.w. św. Trójcy i klasztor (muzeum)
28. Strzelno Kościół p.w. św. Prokopa
29. Mogilno, Pobenedyktyński zespół klasztorny
30. Łekno, Stanowisko archeologiczne
31. Wągrowiec, Muzeum Regionalne
32. Wągrowiec, Zespół pocysterski
33. Grzybowo. Rezerwat archeologiczny
34. Włocławek, Bazylika katedralna Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny
35. Włocławek, Muzeum Historii Włocławka
36. Brześć Kujawski, Kościół pw. św. Stanisława Biskupa Męczennik
37. Płowce, Pomnik upamiętniający bitwę pod Płowcami
38. Kruszwica, Ruiny zamku pokazimierzowskiego Mysia Wieża
39. Kruszwica, Kolegiata pw.śś. Piotra i Pawła
40. Inowrocław, Bazylika mniejsza pw. Imienia Najświętszej Maryi Panny

Ryc. 3. Dostępność faktyczna obiektów Szlaku Piastowskiego



Lista obiektów z numeracją na s.24. Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania [AMR]

Ryc. 4. Oznaczenie obiektów Szlaku Piastowskiego



Lista obiektów z numeracją na s.24. Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania [AMR]

Oznaczenie dojazdu do obiektów przy drogach.

Oznaczenie dojazdu tablicą Szlaku Piastowskiego:

Pobiedziska, Strzelno (oba obiekty), Lednica (Wyspa), Kruszwica (Mysia Wieża i kolegiata), Inowrocław.

Inne oznaczenie dojazdu do obiektu:

Konin, Grzybowo, Wągrowiec (oba obiekty), Lubin, Biskupin (oba obiekty), Lednica (wystawa), Giecz (rezerwat), Poznań (Trakt Królewsko-Cesarski, Katedra, Zamek Królewski), Gniezno (Katedra, Muzeum PPP, Muzeum Archidiecezjalne), Kalisz (Rezerwat, Muzeum).

Brak oznaczenia dojazdu do obiektu:

Żnin, Mogilno, Łekno, Poznań (kościół św. Jana Jer.; Muzeum Archeologiczne; Makieta Grodu; ICHOT,) Giecz (kościół), Włocławek (Muzeum i Katedra), Brześć Kujawski, Płowce, Łąd nad Wartą, Trzemeszno, Gniezno (kościół Franciszkanów), Kalisz (Katedra).

Główne problemy zakresie oznaczenia obiektów. Stwierdzonymi przez audyt typowymi przykładami mankamentów w tym zakresie są takie, gdy dojście do obiektów w ogóle nie jest oznaczone, a sam obiekt nie ma ani znaku szlaku ani widocznego własnego – w efekcie pojawia się ryzyko zagubienia się turysty lub potrzeba uciążliwego dla niego dopytywania o drogę. Z kolei w niektórych miejscach droga przez miasto ze stacji lub przystanku do obiektu jest dość daleka, a sam obiekt nieoznaczony za pomocą logo szlaku (np. w Żnieniu, Grzybowie) lub oznaczony, ale w niestandardowy sposób (Trzemeszno), co wywołuje te same efekty. W innych miejscowościach istnieją z kolei dobre systemy oznaczeń własnych systemów zwiedzania (Poznań, Gniezno) przy jednoczesnym zupełnym braku oznaczeń Szlaku Piastowskiego. Po zrealizowaniu własnego systemu oznaczeń gmina czuje się zwolniona z dbałości o oznaczenia szlaku, co skutkuje nie tylko możliwą dezorientacją turysty zwiedzającego szlak (czy to jest ten obiekt, czy nie?), ale i utratą efektu synergii, jednego z głównych atutów funkcjonowania szlaku tematycznego. W jeszcze innych miejscach wielość zastosowanych oznaczeń (np. Ostrów Lednicki - trzy typy!) wywołuje chaos i wizualnie zakłóca tematyzację obszaru, choć bez wątpienia spełniają one swoje podstawowe zadanie doprowadzenia turysty do celu.

Parkingi przy obiektach.

Szczegóły dotyczące typu parkingów i ich odległości od obiektów znajdują się w oddzielnych kwestionariuszach obiektowych KAO, natomiast położenie parkingów zaznaczono na planach sytuacyjnych obiektów – oba typy dokumentów znajdują się w dokumentacji obiektów.

Parkowanie samochodów:

Własny parking obiektowy w odległości nie dalszej niż 500 m od wejścia:

Lednica (wystawa plenerowa i wystawa muzealna), Pobiedziska, Strzelno (oba obiekty), Mogilno, Wągrowiec (Muzeum), Lubin, Biskupin (oba obiekty), Giecz (Rezerwat), Brześć Kujawski, Włocławek (Muzeum i Katedra), Poznań (ICHOT), Płowce, Kruszwica (Mysia Wieża), Inowrocław.

Inne, w tym publiczne parkingi w odległości nie dalszej niż 500 m:

Konin, Grzybowo, Poznań (kościół Św. Jana Jer.), Poznań (Makieta Grodu), Poznań (Muzeum Archeologiczne), Poznań (Trakt Królewsko-Cesarski), Poznań (Zamek Królewski), Poznań (Katedra), Kruszwica (Kolegiata), Gniezno (Muzeum Archidiecezjalne), Gniezno (Muzeum PPP), Gniezno (kościół Franciszkanów), Trzemeszno, Kalisz (Katedra), Kalisz (Muzeum Okręgowe), Żnin, Gniezno (katedra), Kalisz (Rezerwat), Wągrowiec (klasztor).

Możliwość parkowania bez oznaczonego parkingu:

Giecz (kościół), Łąd nad Wartą.

Brak możliwości legalnego parkowania w promieniu 500 m od wejścia:

Łekno.

Parkowanie autokarów turystycznych:

Własny parking obiektowy w odległości nie dalszej niż 500 m od wejścia:

Lednica (Wyspa), Pobiedziska, Strzelno (oba obiekty), Mogilno, Wągrowiec (Muzeum), Lubiąż, Biskupin (oba obiekty), Giecz (Rezerwat), Poznań (ICHOT), Płowce, Kruszwica (Mysia Wieża), Inowrocław.

Inne, w tym publiczne parkingi w odległości nie dalszej niż 500 m od wejścia:

Konin, Grzybowo, Poznań (kościół Św. Jana Jer.), Poznań (Makieta Grodu), Poznań (Trakt Królewsko-Cesarski), Poznań (Katedra), Kruszwica (Kolegiata), Żnin, Kalisz (Rezerwat), Poznań (Muzeum Archeologiczne), Poznań (Zamek Królewski), Gniezno (katedra), Gniezno (Muzeum Archidiecezjalne),

Możliwość parkowania bez oznaczonego parkingu:

Lednica (Wystawa Muzealna), Giecz (kościół), Brześć Kujawski, Łąd nad Wartą, Trzemeszno.

Brak możliwości legalnego parkowania w promieniu do 500 m od wejścia:

Łekno, Włocławek (Muzeum – 550m), Gniezno (Muzeum PPP -750m), Kalisz (Katedra)-700m, Kalisz (Muzeum Okręgowe - 1200m).

Należy zaznaczyć, że w przypadku wymienionych w ostatniej grupie obiektów w Gnieźnie, we Włocławku i Kaliszu parkingi dla autokarów istnieją, jednak w większej odległości niż przyjęta dla celów badania (od 500 do nawet 1200 metrów), co uniemożliwia ich uwzględnienie i jest wskazaniem na istniejące utrudnienie dla turystów. Ponadto w Żninie, Gnieźnie (Archikatedra, Muzeum Archidiecezjalne, kościół Franciszkanów, w Wągrowcu (obiekt pocysterski) i w Poznaniu (Muzeum Archeologiczne, Zamek Królewski, Makieta Grodu) – zatem w środowisku miejskim - przy większych odległościach od parkingu do obiektu dla turystów indywidualnych mogą zaistnieć problemy ze znalezieniem drogi do obiektu. Brak tablicy informacyjnej przy parkingu, opisującej drogę do obiektu szlaku jest odstępstwem od standardów turystyki miejskiej. Ogólny stan infrastruktury parkingowej przy obiektach szlaku ukazuje. **Rycina 5**

2.1.6. Oferta turystyczna obiektów

2.1.6.1. Wystawy w obiektach

Obok zwiedzania obiektów, zagwarantowanego przez ich dostępność turystyczną i uznawanego jako podstawowa funkcja turystyczna w ramach oferty szlaku, najważniejszym elementem ich oferty dla turystów są ekspozycje. Wśród nich szczególny wpływ na edukacyjną efektywność obiektów (a niezależnie od tego także na ich atrakcyjność) posiadają wystawy multimedialne i interaktywne. Szczegóły na temat ilości ekspozycji, ich rodzaju i sposobu opisu zbiorów podają kwestionariusze KAO sporządzone dla poszczególnych obiektów. W poniższym zestawieniu odnotowano tylko funkcjonowanie wystaw stałych w/przy poszczególnych obiektach, wyróżniając ekspozycje multimedialne i interaktywne. Za takie uznano wystawy zawierające przynajmniej kilka elementów tego rodzaju, stanowiących łącznie poważną część wystawy lub wyznaczających jej istotne elementy. Aktualnie w obiektach szlaku realizowanych jest szereg inwestycji, które powinny w poważnym stopniu poprawić jego atrakcyjność w kontekście standardów współczesnej turystyki kulturowej i wymagań „nowych” turystów. Takie ekspozycje otwarto niedawno w Gnieźnie (nowa wystawa MPPP) Grzybowie i na Lednicy (w ramach stałej wystawy muzealnej). W tych dniach otwierany jest także Gród Pobiedziska i Rezerwat Archeologiczny w Poznaniu (rekomendowane przez Raport do szlaku) a kolejne realizowane są w Poznaniu (ICHOT, Zamek Królewski) oraz w Biskupinie.

Wystawy interaktywne lub multimedialne:

Grzybowo, Poznań (Muzeum Archeologiczne), Lednica (wystawa muzealna), Giecz (Rezerwat), Poznań (ICHOT), Gniezno (Muzeum PPP), Kalisz (Rezerwat).

Wystawy pozostałe:

Żnin, Pobiedziska, Strzelno, Wągrowiec (Muzeum), Lubiąż, Biskupin (oba obiekty), Lednica (Wyspa - plenerowa), Włocławek (Muzeum), Poznań (Zamek Królewski), Poznań (Katedra), Łąk nad Wartą, Trzemeszno, Gniezno (Muzeum Archidiecezjalne), Kalisz (Muzeum).

W sumie liczba obiektów szlaku z ekspozycjami liczy 22 (spośród 39), w tym 7 posiada wystawy multimedialne albo interaktywne lub przynajmniej z licznymi elementami multimedialnymi lub interaktywnymi.

Wyodrębnione wirtualne trasy zwiedzania

Poznań (Trakt Królewsko-Cesarski - 4), Poznań (Muzeum Archeologiczne - 3 trasy), Poznań (ICHOT - 4 „strefy”), Biskupin (oba obiekty), Lednica (Wyspa – ekspozycja plenerowa).

w tym trasy z audioprzewodnikami:

Poznań (Muzeum Archeologiczne-3 trasy) Poznań (ICHOT- 4 strefy), Biskupin (oba obiekty), Rozmieszczenie wystaw stałych w obiektach szlaku obrazuje **Rycina 6**.

Oferta edukacyjna w obiektach szlaku

Ten istotny element z punktu widzenia jednej z docelowych grup turystów był badany pod kątem nie tylko funkcjonowania samej oferty poszczególnych obiektach, ale w jej ramach uwzględniono także obecność nowoczesnych modułów interaktywnych (warsztaty kreatywne, gry terenowe i podobne), posiadających większą atrakcyjność dla uczestników. Ilość tematów lub modułów edukacyjnych, pozostających w ofercie stałej poszczególnych obiektów podają odnośne kwestionariusze KAO.

Moduły interaktywne (warsztaty tematyczne, gry edukacyjne i inne):

Grzybowo, Strzelno, Wągrowiec (Muzeum), Poznań (Muzeum Archeologiczne), Biskupin (oba obiekty), Lednica (oba obiekty), Poznań (Trakt Król. -Ces.), Poznań (ICHOT), Poznań (Zamek Królewski), Gniezno (Muzeum Archidiecezjalne), Gniezno (Muzeum PPP), Kalisz (Muzeum), Kalisz (Rezerwat).

Pozostałe moduły (lekcje, prezentacje i inne):

Żnin, Mogilno, Poznań (Makieta Grodu), Lubiąż, Giecz (Rezerwat), Włocławek (Muzeum), Kruszwica (Mysia Wieża), Włocławek (Katedra), Inowrocław.

W pozostałych obiektach nie stwierdzono tego rodzaju aktywności. Inne typy aktywności proturystycznej uwzględniają kwestionariusze KAO.

2.1.6.2. Mikroeventy w obiektach szlaku.

Mikroevent jest tu rozumiany jako krótka (trwająca od około dziesięciu minut do półtorej godziny) impreza dla turystów, organizowana na zamówienie grupowe albo pozostająca w zwykłej ofercie zwiedzania miejsca lub obiektu, mającą związek z jego historią albo charakterem. Przykładem mikroeventu może być odegranie sceny historycznej, pokaz procesu wytwarzania danego przedmiotu albo funkcjonowania urządzenia, projekcja filmu, występ artystyczny itd. Jako *mikroevent stały* określany jest taki, który funkcjonuje podczas każdego zwiedzania obiektu (ekspozycji) i tym samym jest oferowany wszystkim zwiedzającym (np. trwa stale lub wielokrotnie dziennie - najrzadziej co godzinę - odbywa się w którymś z pomieszczeń). *Mikroevent regularny* odbywa się (przynajmniej w sezonie turystycznym) raz lub parę razy dziennie lub przynajmniej jeden raz w tygodniu, w określony dzień i godzinę. *Mikroevent na zamówienie* jest stale obecny w ofercie obiektu i organizowany (także za dodatkową odpłatnością) po zamówieniu np. grup turystycznych w ramach ich pobytu w obiekcie. *Mikroevent cykliczny* jest organizowany w określone dni roku jako impreza jednorazowa lub element tematycznej serii imprez – jest to zatem typowa cykliczna impreza

Wystawy interaktywne lub multimedialne:

Grzybowo, Poznań (Muzeum Archeologiczne), Lednica (wystawa muzealna), Giecz (Rezerwat), Poznań (ICHOT), Gniezno (Muzeum PPP), Kalisz (Rezerwat).

Wystawy pozostałe:

Żnin, Pobiedziska, Strzelno, Wągrowiec (Muzeum), Lubiń, Biskupin (oba obiekty), Lednica (Wyspa - plenerowa), Włocławek (Muzeum), Poznań (Zamek Królewski), Poznań (Katedra), Łąd nad Wartą, Trzemeszno, Gniezno (Muzeum Archidiecezjalne), Kalisz (Muzeum).

W sumie liczba obiektów szlaku z ekspozycjami liczy 22 (spośród 39), w tym 7 posiada wystawy multimedialne albo interaktywne lub przynajmniej z licznymi elementami multimedialnymi lub interaktywnymi.

Wyodrębnione wirtualne trasy zwiedzania

Poznań (Trakt Królewsko-Cesarski - 4), Poznań (Muzeum Archeologiczne - 3 trasy), Poznań (ICHOT – 4 „strefy”), Biskupin (oba obiekty), Lednica (Wyspa – ekspozycja plenerowa).

w tym trasy z audioprzewodnikami:

Poznań (Muzeum Archeologiczne-3 trasy) Poznań (ICHOT- 4 strefy), Biskupin (oba obiekty), Rozmieszczenie wystaw stałych w obiektach szlaku obrazuje **Rycina 6**.

Oferta edukacyjna w obiektach szlaku

Ten istotny element z punktu widzenia jednej z docelowych grup turystów był badany pod kątem nie tylko funkcjonowania samej oferty poszczególnych obiektach, ale w jej ramach uwzględniono także obecność nowoczesnych modułów interaktywnych (warsztaty kreatywne, gry terenowe i podobne), posiadających większą atrakcyjność dla uczestników. Ilość tematów lub modułów edukacyjnych, pozostających w ofercie stałej poszczególnych obiektów podają odnośne kwestionariusze KAO.

Moduły interaktywne (warsztaty tematyczne, gry edukacyjne i inne):

Grzybowo, Strzelno, Wągrowiec (Muzeum), Poznań (Muzeum Archeologiczne), Biskupin (oba obiekty), Lednica (oba obiekty), Poznań (Trakt Król. -Ces.), Poznań (ICHOT), Poznań (Zamek Królewski), Gniezno (Muzeum Archidiecezjalne), Gniezno (Muzeum PPP), Kalisz (Muzeum), Kalisz (Rezerwat).

Pozostałe moduły (lekcje, prezentacje i inne):

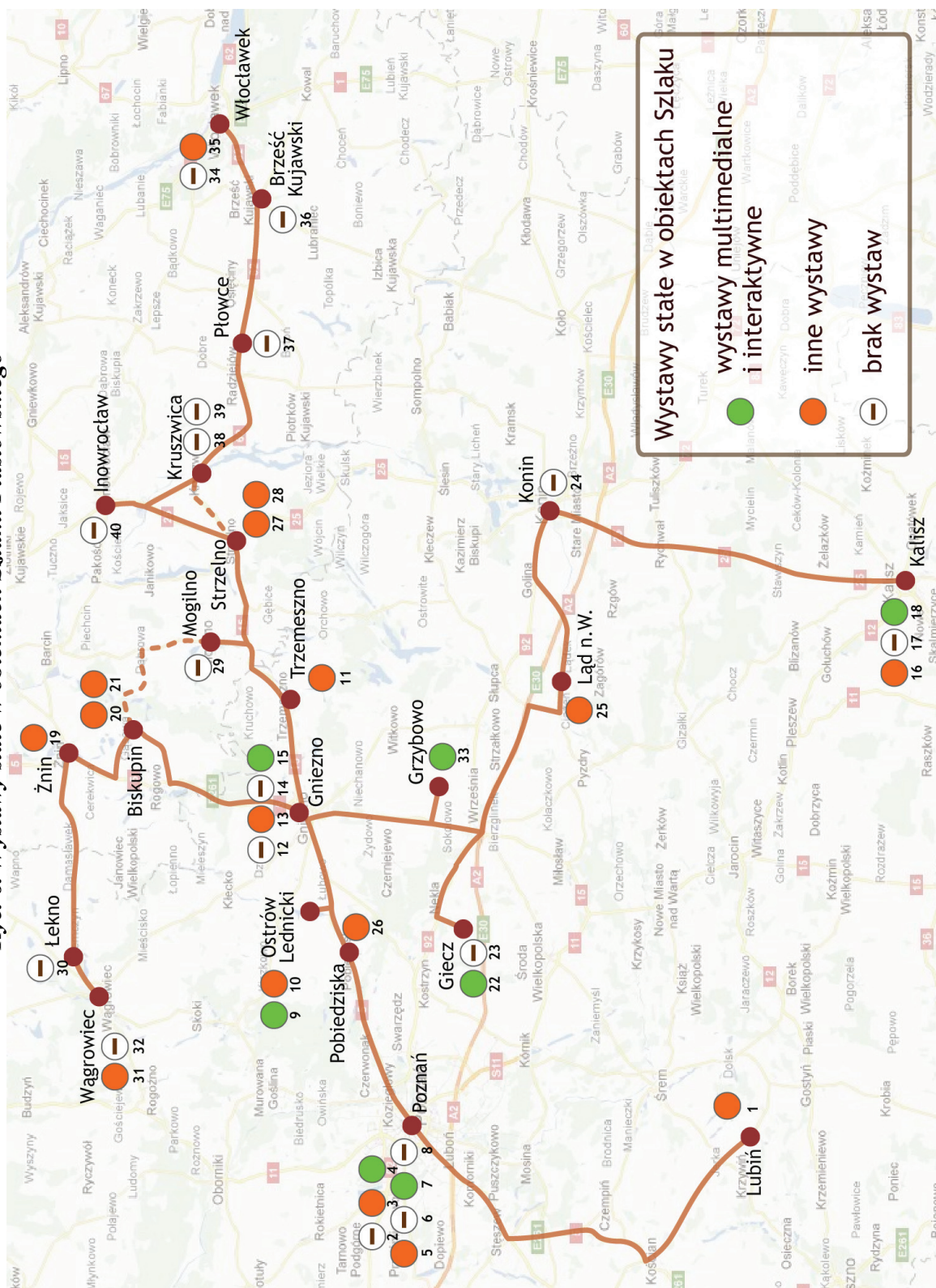
Żnin, Mogilno, Poznań (Makieta Grodu), Lubiń, Giecz (Rezerwat), Włocławek (Muzeum), Kruszwica (Mysia Wieża), Włocławek (Katedra), Inowrocław.

W pozostałych obiektach nie stwierdzono tego rodzaju aktywności. Inne typy aktywności proturystycznej uwzględniają kwestionariusze KAO.

2.1.6.2. Mikroeventy w obiektach szlaku.

Mikroevent jest tu rozumiany jako krótka (trwającą od około dziesięciu minut do półtorej godziny) impreza dla turystów, organizowana na zamówienie grupowe albo pozostająca w zwykłej ofercie zwiedzania miejsca lub obiektu, mającą związek z jego historią albo charakterem. Przykładem mikroeventu może być odegranie sceny historycznej, pokaz procesu wytwarzania danego przedmiotu albo funkcjonowania urządzenia, projekcja filmu, występ artystyczny itd. Jako *mikroevent stały* określany jest taki, który funkcjonuje podczas każdego zwiedzania obiektu (ekspozycji) i tym samym jest oferowany wszystkim zwiedzającym (np. trwa stale lub wielokrotnie dziennie - najrzadziej co godzinę - odbywa się w którymś z pomieszczeń). *Mikroevent regularny* odbywa się (przynajmniej w sezonie turystycznym) raz lub parę razy dziennie lub przynajmniej jeden raz w tygodniu, w określony dzień i godzinę. *Mikroevent na zamówienie* jest stale obecny w ofercie obiektu i organizowany (także za dodatkową odpłatnością) po zamówieniu np. grup turystycznych w ramach ich pobytu w obiekcie. *Mikroevent cykliczny* jest organizowany w określone dni roku jako impreza jednorazowa lub element tematycznej serii imprez – jest to zatem typowa cykliczna impreza o

Ryc. 6. Wystawy stałe w obiektach Szlaku Piastowskiego



Lista obiektów z numeracją na s.24. Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania [AMR]

krótszym czasie trwania (np. jeden z cyklu koncertów organowych). Typy i szczegóły na temat oferowanych mikroeventów określają bliżej kwestionariusze KAO.

Mikroeventy stałe:

Grzybowo (film), Poznań (Makieta Grodu - 2 seanse multimedialne), Poznań (Muzeum Archeologiczne – 2 pokazy filmowe), Poznań (Trakt Królewsko-Cesarski -1 gra terenowa), Poznań (ICHOT – 5 - projekcje, gry i zabawy tematyczne), Lednica (Wystawa) – pokaz filmowy, Gniezno (Muzeum PPP- 3).

Mikroeventy regularne:

Poznań (Trakt Królewsko-Cesarski – 1 – cotygodniowa oferta spacerów tematycznych), Kruszwica (1 – rejsy statkiem – w ramach oferty własnej administratora obiektu),

Mikroeventy na zamówienie:

Grzybowo (2), Pobiedziska (2), Strzelno (2), Poznań (Muzeum Archeologiczne - 2), Lednica (oba obiekty -1), Poznań (Trakt Królewsko-Cesarski - 2), Poznań (Zamek Królewski -1). Kalisz (Rezerwat – 4), Biskupin (rezerwat - rejs statkiem - faktycznie pod warunkiem uzbierania grupy).

Wybrane mikroeventy cykliczne w obiektach szlaku (z uwagi na niewielkie znaczenie dla turystyki ta grupa nie wchodzi w zakres audytu):

Włocławek (Katedra) Koncerty Organowe, Łąd n. W. - Tryptyk Ładzki (muzyczny), **Poznań** (Katedra): cykl eventów wieczornych Verba Sacra; **Lubiń**: Muzyczne Cztery Pory Roku, **Strzelno** (widowiska historyczne, pokazy rękodzieła), **Mogilno** (koncerty), **Poznań** (Muzeum Archeologiczne (comiesięczne imprezy tematyczne), **Biskupin** (3 - Turniej Łuczniczy, Zmagania Dawnych Siłaczy, Gry i Zabawy).

Lokalizacje mikroeventów trzech typów uwzględnionych w badaniu audytowy ukazuje **Rycina 7**.

Eventy własne w obiektach.

Jako eventy określono cykliczne (czyli organizowane przynajmniej raz w roku) imprezy wielodniowe lub jednodniowe.

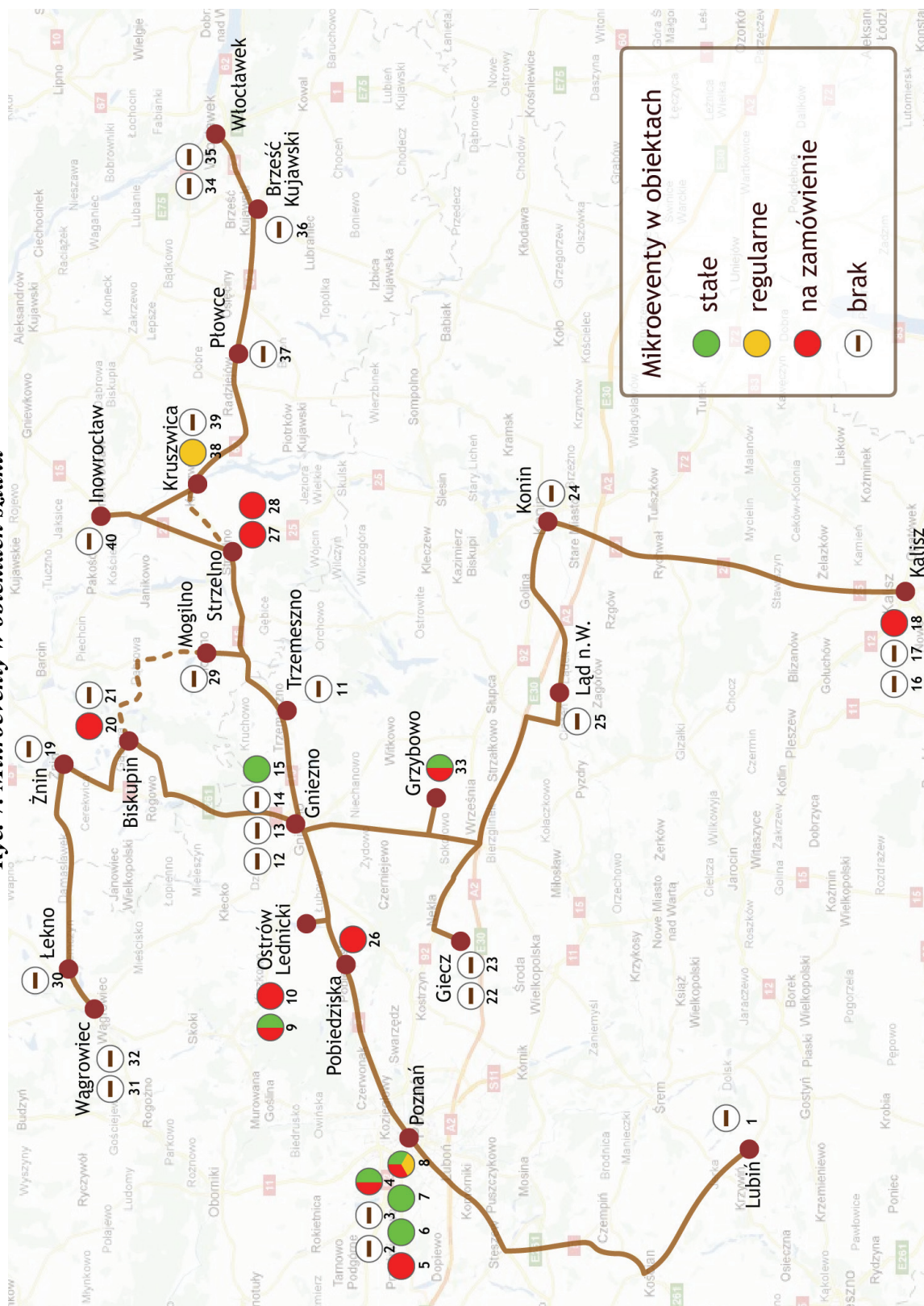
Eventy tematyczne: **Grzybowo**: Międzynarodowy Zjazd Wojowników Słowiańskich, **Kalisz**: Kalisz Piastowski, Biesiada Piastowska, Jarmark Archeologiczny na Zawodziu, Międzynarodowy Festiwal Słowian i Waregów, **Płowce**: Inscenizacja Bitwy pod Płowcami, **Biskupin**: Festyn Archeologiczny (wielodniowy), Mini Festyn Archeologiczny, Turniej Łuczniczy, Zmagania Dawnych Siłaczy, Gry i Zabawy), **Lednica** (Wyspa): Noc Kupały, **Łąd nad Wartą** – Festiwal Kultury Słowiańskiej i Cysterskiej.

Pozostałe eventy (zestawienie nie obejmuje eventów o charakterze czysto religijnym).

Grzybowo - Topienie Marzanny; **Strzelno** (oba obiekty) - Dni Norbertańskie, Plener Malarsko-Rzeźbiarski; **Mogilno** - Dni Benedyktyńskie; **Poznań** (Muzeum Archeologiczne) - weekendy tematyczne (6 w roku); **Poznań** (Trakt Król-Ces.) - Weekend z Historią; **Lednica** (oba obiekty) - w sumie 9 eventów cyklicznych w tym Majówka na Ostrowie Lednickim, Żywy Skansen; **Giecz** (Rezerwat) - Topienie Marzanny; **Włocławek** (Muzeum) - Jarmark Staroci i Rękodzieła Ludowego.

Jak widać, oferta przynajmniej całodniowych eventów tematycznych organizowanych w obiektach szlaku (a tym samym skala eventyzacji szlaku) przedstawia się dość uboga, szczególnie jeśli porównać niniejszą listę imprez w nich organizowanych z ogólną ilością 22 obiektów poza świątyniami i zespołami sakralnymi. Bierność obiektów sakralnych w tej materii jest zrozumiała: organizowanie imprez turystycznych nie należy do ich podstawowej misji. Jednak podobnie mało aktywny w organizacji imprez ściśle profilowanych jest także szereg placówek muzealnych, zaliczanych do obiektów Szlaku Piastowskiego (jak te w Poznaniu, Gnieźnie, Żninie, Gieczu). Co naturalne, w tej kategorii oferty korzystnie wybijają się ośrodki posiadające historyczne ekspozycje plenerowe, jak ten w Kaliszu,

Ryc. 7. Mikroeventy w obiektach szlaku



Lista obiektów z numeracją na s. 24. Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania [AMR]

Biskupinie na Lednicy oraz w Grzybowie. Wydaje się, że fakt przynależności do Szlaku tematycznego oraz posiadanie merytorycznie przygotowanego personelu powinien zmotywować administratorów pozostałych muzeów oraz niektórych innych typów obiektów poza świątyniami do większej aktywności w dziedzinie organizacji imprez, co przyczyni się do popularyzacji ich samych oraz wzbogacenia oferty szlaku.

Inne oferty obiektów, wykraczające poza standardowe usługi ujęte w badaniu zostały udokumentowane w odpowiednich kwestionariuszach KAO.

2.1.6.3. Usługa przewodnictwa w obiektach

Oprowadzenie „a vista” bez wcześniejszego zamówienia na życzenie indywidualnego turysty możliwe [KAO] i potwierdzone badaniem [NMT] jest w następujących obiektach szlaku:

Lubiń, Grzybowo, Żnin, Strzelno (oba obiekty), Mogilno, Poznań - Muzeum Archeologiczne, Poznań - Zamek Królewski, Wągrowiec (oba obiekty), Biskupin (oba obiekty), Włocławek – Muzeum, Łąd n. Wartą, Gniezno – Katedra, Gniezno - Muzeum Archidiecezjalne, Gniezno – Muzeum PPP, Kalisz – Rezerwat Archeologiczny, Kalisz – Muzeum Okręgowe.

Na wcześniejsze zamówienie oprowadzanie jest możliwe w następujących obiektach:

Konin, Łekno, Muzeum PP na Lednicy (oba obiekty), Giecz (oba obiekty), na Trakcie Królewsko-Cesarskim w Poznaniu, w Brześciu Kujawskim, w Katedrze w Poznaniu, w ICHOT w Poznaniu, Płowce, w Katedrze we Włocławku, w Kruszwicy (oba obiekty), w Inowrocławiu,

Dostępność usług przewodnickich w poszczególnych językach obcych w wymienionych obiektach została określona i jest udokumentowana w odpowiednich kwestionariuszach obiektowych KAO.

Obiekty, w których **nie ma oferty oprowadzania**, także na zamówienie:

Kościół Św. Jana Jerozolimskiego w Poznaniu, Makieta Grodu w Poznaniu (nie wymaga), Trzemeszno, kościół Franciszkanów w Gnieźnie, katedra w Kaliszu.

2.1.6.4. Gastronomia w obiektach i ich bezpośrednim otoczeniu.

Lokale w obiektach z ofertą pełnych posiłków (obiadową) znajdują się w Muzeum Archeologicznym w Poznaniu, na Wyspie Lednickiej oraz w Pobiedziskach.

Lokal z ograniczoną ofertą (mały posiłek, kawa) funkcjonuje w Strzelnie (obsługuje oba obiekty), w budowie są dwa w Poznaniu (na Zamku Królewski, i w ICHOT).

W pozostałych obiektach nie istnieją punkty gastronomiczne. Natomiast w odległości nie większej niż **300 m** od obiektów znajdują się one w Koninie, Żninie, Poznaniu (Kościół św. Jana Jer., Katedra, Zamek Królewski, Trakt Królewsko – Cesarski, Makieta Grodu), w Biskupinie (oba obiekty), na Lednicy (wystawa muzealna), w Brześciu Kujawskim, Płowcach, Kruszwicy (Mysia Wieża), Trzemesznie, Gnieźnie (Muzeum PPP, Muzeum Archidiecezjalne, Katedra, kościół Franciszkanów) oraz w Kaliszu (Katedra i Muzeum Okręgowe).

Żadnego lokalu gastronomicznego **nie ma** w odległości mniejszej niż 300 m od: Grodu w Grzybowie, Mogilnie, Wągrowcu (oba obiekty), Łeknie, Lubiniu, Gieczu (oba obiekty), Włocławku (Muzeum i Katedra), Kruszwicy (kolegiata), Inowrocławiu, Łądzie nad Wartą oraz w pobliżu Rezerwatu Archeologicznego w Kaliszu.

2.1.6.5. Sklepy i kioski obiektowe, materiały dla turystów

Sklepy obiektowe funkcjonują w Lubiniu i w katedrze w Gnieźnie, a kolejny realizowany jest w poznańskim ICHOT i będzie otwarty od początku jego funkcjonowania.

Kioski obiektowe niezależne od kasy obiektu działają w Makiecie Grodu w Poznaniu, Mysiej Wieży w Kruszwicy oraz w Rezerwacie Archeologicznym w Kaliszu.

Kasa ze sprzedażą lub kioski obce na terenie obiektu znajdują się w: Pobiedziskach, Katedrze Poznańskiej, w Muzeum Okręgowym w Kaliszu, w obu obiektach na Lednicy, na wystawie w Gieczu, w Grodzie Grzybowo, w Muzeum Archeologicznym i na Zamku Królewskim z Poznaniu (ostatni w budowie wraz z wystawą), w Muzeum PPP w Gnieźnie, w Muzeum w Biskupinie oraz Żninie, na terenie obiektów w Strzelnie.

Opracowania naukowe i popularno-naukowe na temat obiektów dostępne są dla turystów w Grzybowie, Strzelnie (obydwa obiekty), w kościele Św. Jana Jer. w Poznaniu, Makiecie Grodu w Poznaniu, Muzeum Archeologicznym w Poznaniu, Lubiniu, Biskupinie (oba obiekty), na Lednicy (oba obiekty), na trasie Traktu Królewsko - Cesarskiego w Poznaniu, w Muzeum we Włocławku, na Zamku Królewskim w Poznaniu, w Katedrze Poznańskiej i w Katedrze Gnieźnieńskiej, w Muzeum PPP w Gnieźnie, w Inowrocławiu, w Muzeum i Rezerwacie w Kaliszu. Przewidziana jest także sprzedaż literatury naukowej po otwarciu ICHOT w Poznaniu w urządzonym tam sklepie [KAO].

Publikacje i materiały krajoznawcze (w tym przewodniki, informatory, albumy, filmy) na temat obiektów można nabyć w: Strzelnie (obydwa obiekty), Mogilnie, Wągrowcu (Muzeum), przy Makiecie Grodu w Poznaniu, w Muzeum Archeologicznym w Poznaniu, Lubiniu, Biskupinie, na Lednicy (oba obiekty), w Rezerwacie w Gieczu, na trasie Traktu K-C w Poznaniu, w Muzeum we Włocławku, na Zamku Królewskim w Poznaniu, w Katedrze Poznańskiej i Katedrze Gnieźnieńskiej, w Muzeum PPP w Gnieźnie, w Kruszwicy (przy Mysiej Wieży), w Inowrocławiu, w Łądzie, w Muzeum i w Rezerwacie w Kaliszu. Przewidziana sprzedaż literatury krajoznawczej po otwarciu ICHOT w Poznaniu [KAO].

Materiały na temat Szlaku Piastowskiego są dostępne i wyłożone *tylko* w: Żninie, Strzelnie (oba obiekty), w Makiecie Grodu w Poznaniu, na Trasie Traktu Królewsko - Cesarskiego w Poznaniu (CIT), w Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie oraz w katedrze gnieźnieńskiej. Nie są one wyłożone, natomiast na specjalną prośbę turysty można je otrzymać w Pobiedziskach oraz w Kruszwicy przy Mysiej Wieży. W sumie więc można je nabyć w zaledwie dziewięciu obiektach [NMT]. Krytyczny stan dostępności materiałów na temat Szlaku Piastowskiego dobrze ilustruje mizerny zasięg ich dystrybucji nawet w samej jego przestrzeni i nie wymaga dłuższych komentarzy.

2.1.6.6. Personel obsługi turystów

Kompetentna informacja o walorach, zasobach lub ofercie obiektu:

Personel udziela turystyce kompetentnej informacji na temat obiektu we wszystkich obiektach **poza** kościołem w Gieczu.

Brak personelu uniemożliwiający zbadanie tego elementu obsługi stwierdzono w: Kościele Św. Jana Jer. w Poznaniu, w klasztorze pocysterskim w Wągrowcu, na stanowisku w Łeknie, Inowrocławiu, Trzemesznie, w kościele Franciszkanów w Gnieźnie, Koninie, w katedrze w Kaliszu.

Orientacja personelu w zakresie infrastruktury na miejscu.

Personel wykazuje niepełną wiedzę na temat infrastruktury na miejscu w: katedrze w Poznaniu, Muzeum Regionalnym w Wągrowcu, Biskupinie.

Brak personelu w kościele Św. Jana Jer. w Poznaniu, klasztorze pocysterskim w Wągrowcu, na stanowisku w Łeknie, w Inowrocławiu, Trzemesznie, Płowcach, w kościele Franciszkanów w Gnieźnie, w Koninie oraz w katedrze w Kaliszu uniemożliwił określenie jego kompetencji. W pozostałych obiektach stwierdzono wystarczające kompetencje personelu w tej kwestii.

Orientacja w zakresie struktury i oferty Szlaku Piastowskiego:

Personel obsługi turysty wykazywał się **dobrą orientacją** na temat profilu i głównych obiektów Szlaku Piastowskiego w: Żninie, Strzelnie, Mogilnie, na Trakcie Królewsko -

Cesarskim w Poznaniu, na Lednicy (wystawa muzealna), w rezerwacie w Gieczu, Kruszwicy, Łądzie nad Wartą, w Muzeum Archidiecezjalnym i Muzeum PPP w Gnieźnie.

Personel obsługi turysty wykazywał się **niewystarczającą orientacją** na temat szlaku (np. identyfikował tylko najbliższe obiekty) w: Lubiniu, Grzybowie, Muzeum PP na Lednicy (Wyspa), Pobiedziskach. W Muzeum Archeologicznym w Poznaniu oraz na Zamku Królewskim w Poznaniu, Makiecie Grodu Poznańskiego, Wągrowcu (Muzeum), w Rezerwacie Archeologicznym w Poznaniu, w Biskupinie (oba obiekty), Rezerwacie w Kaliszu.

Personel obsługi **turysty nie posiada żadnej wiedzy** na temat Szlaku Piastowskiego w Katedrze Poznańskiej, w kościele w Gieczu, we Włocławku (oba obiekty), Brześciu Kujawskim, w Płowcach, w Muzeum Okręgowym w Kaliszu.

Brak personelu stwierdzony w: Kościele Św. Jana Jer. W Poznaniu, w klasztorze pocysterskim w Wągrowcu, na stanowisku w Łeknie, Inowrocławiu, Trzemesznie, Płowcach, w kościele Franciszkanów w Gnieźnie, Koninie, w katedrze w Kaliszu uniemożliwił zbadanie jego kompetencji w tym zakresie.

Komunikacja w językach obcych:

Komunikatywną znajomość dwóch lub więcej języków obcych posiada personel obsługujący turystów w: Lubiniu, Żninie, Mysiej Wieży w Kruszwicy, ICHOT w Poznaniu (warunki naboru), Rezerwacie Archeologicznym w Poznaniu (warunki naboru), w Katedrze Gnieźnieńskiej, Muzeum PPP w Gnieźnie.

Komunikatywną znajomość przynajmniej jednego języka obcego posiada personel obsługujący turystów w: Strzelnie (oba obiekty), Muzeum Archeologicznym w Poznaniu, na Zamku Królewskim w Poznaniu, w Makiecie Grodu w Poznaniu, Muzeum Archidiecezjalnym w Gnieźnie, w Rezerwacie w Kaliszu.

Brak personelu stwierdzono w: Kościele Św. Jana Jer. w Poznaniu, w klasztorze pocysterskim w Wągrowcu, na stanowisku w Łeknie, Inowrocławiu, Trzemesznie, w kościele Franciszkanów w Gnieźnie, Koninie, w katedrze w Kaliszu.

W pozostałych obiektach szlaku personel obsługujący turystów nie włada *żadnym* językiem obcym w stopniu komunikatywnym.

Życzliwość wobec turysty. Tę kwestię badano za pomocą prostych próśb kierowanych do personelu, nie wykraczających poza jego możliwości oraz nie powodujących dłuższego zajęcia.

Personel obiektu chętnie spełnia prośbę turysty w Lubiniu, Pobiedziskach, na Lednicy (obydwa obiekty), w Żninie, Strzelnie, Muzeum Archeologicznym w Poznaniu, na Zamku Królewskim w Poznaniu, w Makiecie Grodu w Poznaniu, w Mogilnie, Biskupinie (oba obiekty), Gieczu (oba obiekty), we Włocławku (oba obiekty), w Kruszwicy (oba obiekty), Łądzie n. Wartą, Muzeum PPP w Gnieźnie, Muzeum Archidiecezjalnym w Gnieźnie, w Muzeum i Rezerwacie w Kaliszu.

Personel obiektu spełnia prośbę turysty z ociążaniem w Grzybowie.

Personel obiektu odmówił spełnienia próśb turysty w: katedrze w Poznaniu, w katedrze w Gnieźnie, w Wągrowcu (Muzeum).

Brak personelu w kościele Św. Jana Jer. w Poznaniu, klasztorze pocysterskim w Wągrowcu, na stanowisku w Łeknie, w Inowrocławiu, Trzemesznie, w kościele Franciszkanów w Gnieźnie, w Koninie, w Płowcach oraz w katedrze w Kaliszu uniemożliwił określenie jego stosunku do turystów. Poznański ICHOT jest dopiero w trakcie realizacji, a zwiedzanie Traktu K-C nie wymaga personelu, natomiast przewodnicy generalnie spełniają możliwe do wykonania prośby bez ociążania.

Przestrzeganie godzin otwarcia i opłaty za wstęp. Z poszczególnych kategorii obiektowych kwestionariuszy badania NMT zamieszczonych w dokumentacji można zorientować się dodatkowo w kwestii podawania do wiadomości godzin otwarcia obiektów, zasad ujawniania opłaty za wstęp w obiektach oraz ich realizacji, a także szczegółów dotyczących pytań sprawdzających w wyżej opisanych badanych zakresach obsługi turysty.

2.1.7. Aktywna obecność obiektów w zasobach Internetu:

Obecność w Internecie jest podstawową formą informacji dla organizatorów wycieczek i turystów indywidualnych na temat przynależności obiektu do szlaku, jego komunikacyjnej i faktycznej dostępności (i bieżących zmian w tej kwestii) oraz jego aktualnej oferty, w tym tej edukacyjnej i eventowej. Własna i na bieżąco aktualizowana strona internetowa stanowi coraz częściej o wiarygodności obiektu jako celu wycieczek. Z tego powodu duże znaczenie ma stały i bezpośredni dostęp personelu do strony z możliwością bieżącego aktualizowania zawartych tam treści. Jako *samodzielne portale* zdefiniowano własne rozbudowane (wielowątkowe) strony internetowe, spełniające rolę oficjalnych informatorów obiektu i prowadzone przez jego personel ze stałym dostępem do Internetu. *Samodzielne strony* posiadają te same cechy, jednak nie stanowią rozbudowanych struktur. Jako *moduły autonomiczne* określono strony wyraźnie dedykowane obiektowi w ramach innych portali, jednakże z bieżącym dostępem dla personelu obiektów i możliwościami ich aktualizacji. Jako *strony zależne* określono takie strony wyodrębnione i dedykowane obiektowi, na które personel obiektu posiada wpływ tylko pośredni (przesyłanie materiałów do administratorów portali lub aktualizacja/korekta za pomocą konsultacji), co ogranicza możliwości ich wykorzystania w bieżącej informacji. Jako *segmenty informacyjne* określono wyodrębnione strony lub moduły informacji w Internecie, dedykowane obiektowi, na które ten nie ma żadnego wpływu lub nie posiada kontaktu z ich administratorami. Adresy portali i stwierdzoną częstotliwość ich aktualizacji zawierają odnośne kwestionariusze KAO.

Samodzielne portale lub strony posiadają:

Żnin, Strzelno (oba obiekty), Mogilno, Wągrowiec (oba obiekty), Poznań (Makieta Grodu), Poznań (Muzeum Archeologiczne), Lubin, Biskupin (oba obiekty), Muzeum PP na Lednicy (oba obiekty), Giech (Rezerwat), Włocławek (Muzeum), Brześć Kujawski, Poznań (Katedra), Włocławek (Katedra), Kruszwica (oba obiekty), Inowrocław, Trzemeszno, Łąd nad Wartą, Gniezno (Muzeum Archidiecezjalne), Gniezno (Muzeum PPP), Gniezno (kościół Franciszkanów), Kalisz (Muzeum), Kalisz (Katedra).

Autonomiczne moduły w ramach większych portali (organizacji, instytucji, gmin itd.),

Poznań (Trakt Królewsko – Cesarski - miasto Poznań), Kalisz (Rezerwat – Muzeum Okręgowe).

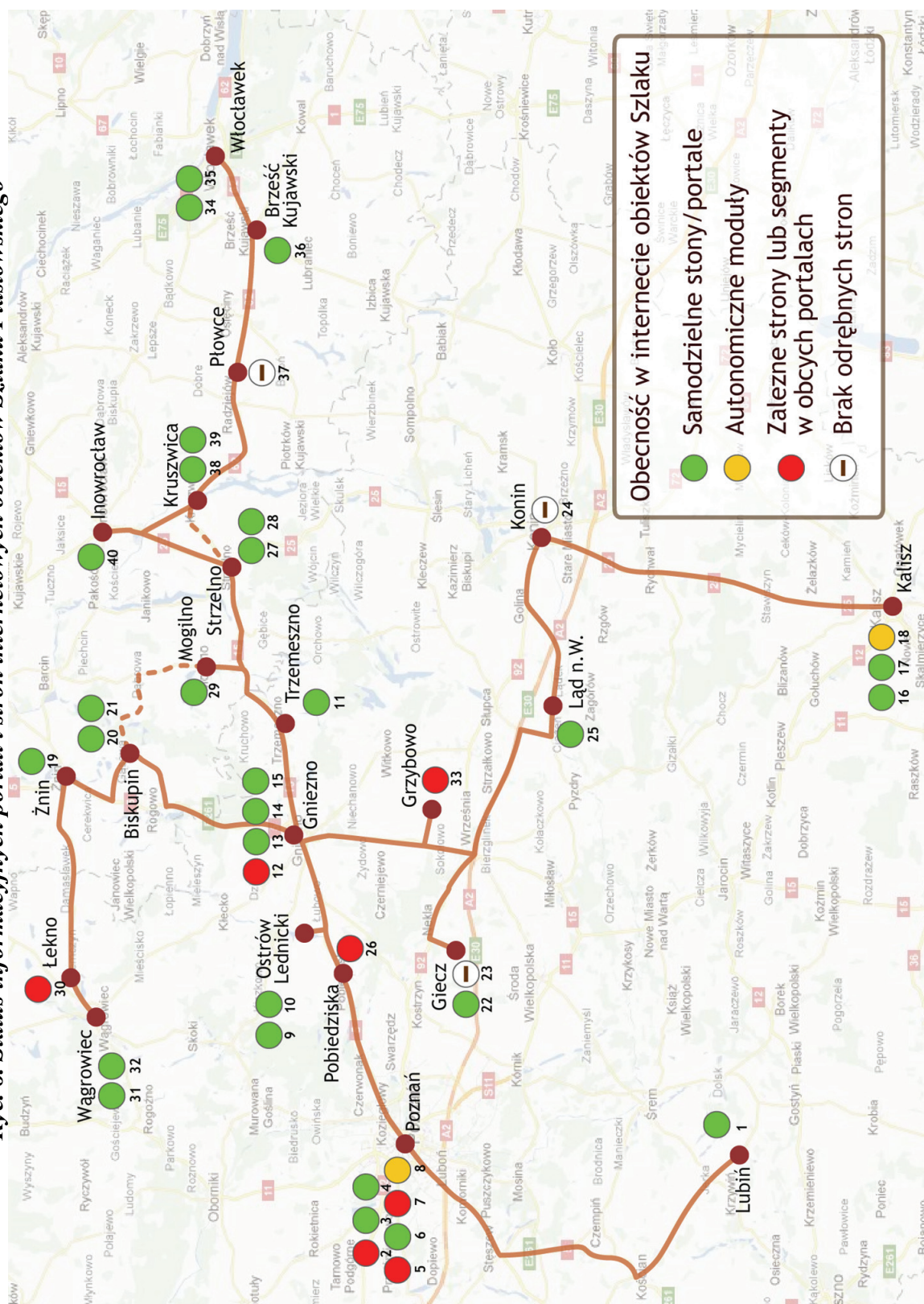
Zależne strony internetowe lub wyodrębnione **segmenty** informacyjne w obcych portalach stwierdzono dla obiektów w Grzybowie (Muzeum PP na Lednicy), Pobiedziskach (Ośrodek Kultury w Pobiedziskach), Łeknie (Muzeum Archeologiczne w Poznaniu), Poznaniu (Kościół Św. Jana Jerozolimskiego (Archidiec. Poznańska).; Zamek Królewski - Muzeum Narodowe w Poznaniu.; (ICHOT- CTK Trakt - do momentu otwarcia), Gnieźnie (Katedra – portal Archidiecezji).

Brak wyodrębnionej strony internetowej stwierdzono dla obiektów:

Koniński Słup Milowy, Kościół Św. Mikołaja w Gieczu, Pomnik Bitwy w Płowcach.

Badanie wykazało posiadanie przez 28 obiektów szlaku własnych portali lub stron internetowych oraz korzystanie przez dwa kolejne z modułów autonomicznych. Siedem obiektów szlaku posiada tylko strony zależne (w tym jeden kluczowy: Archikatedra Gnieźnieńska). Natomiast trzy obiekty szlaku w ogóle nie posiadają wyodrębnionej informacji internetowej, co należy określić jako poważny mankament. Funkcjonowanie portali internetowych obiektów Szlaku Piastowskiego ilustruje **Ryc. 8**.

Ryc. 8. Status informacyjnych portali i stron internetowych obiektów Szlaku Piastowskiego



Lista obiektów z numeracją na s.24. Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania [AMR]